

Lise Öğrencileri İçin Ahlakî Beceriler Envanterinin Geliştirilmesi: Geçerlik ve Güvenirlik Çalışması

Development of A Moral Skills Inventory for High
School Students: A Validity and Reliability Study

Prof. Dr. Hasan MEYDAN¹, Dr. Öğr. Üyesi Kübra CEVHERLİ², Özge ALGÜL³

¹Sakarya Üniversitesi İlahiyat Fakültesi, Sakarya
· hasanmeydan77@gmail.com · ORCID > 0000-0002-9093-7555

²Sakarya Üniversitesi İlahiyat Fakültesi, Sakarya
· kcevherli@sakarya.edu.tr · ORCID > 0000-0002-2592-3325

³Sakarya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sakarya
· ozgealgul9@gmail.com · ORCID > 0000-0001-6104-5139

Makale Bilgisi/Article Information

Makale Türü/Article Types: Araştırma Makalesi/Research Article

Geliş Tarihi/Received: 27 Ocak/January 2026

Kabul Tarihi/Accepted: 18 Mayıs/May 2026

Yıl/Year: 2026 | **Sayı – Issue:** 60 | **Sayfa/Pages:** 267-302

Atıf/Cite as: Meydan, H., Cevherli, K., Algül, Ö. "Lise Öğrencileri İçin Ahlakî Beceriler Envanterinin Geliştirilmesi: Geçerlik ve Güvenirlik Çalışması" Ondokuz Mayıs Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, 60, Haziran 2026: 267-302.

Sorumlu Yazar/Corresponding Author: Hasan MEYDAN

Yazar Notu/ Author Note: Bu çalışma Tübitak-1001 / 123K630 no'lu proje kapsamında gerçekleştirilmiştir.

LİSE ÖĞRENCİLERİ İÇİN AHLAKİ BECERİLER ENVANTERİNİN GELİŞTİRİLMESİ: GEÇERLİK VE GÜVENİRLİK ÇALIŞMASI

ÖZ

Bu çalışmanın amacı, lise öğrencilerinin ahlaki becerilerini ölçmeye yönelik özgün, geçerli ve güvenilir bir envanter geliştirmektir. Bu doğrultuda beceri temelli değer eğitiminde işe koşulması gereken temel beceriler olarak tanımlanan bilişsel, duyuşsal ve sosyal-davranışsal ahlaki beceriler, bu becerilere ait 23 alt beceri ve alt becerilerin her biri için tanımlanan yetkinlik göstergeleri dikkate alınarak taslak madde havuzu oluşturulmuştur. Açımlayıcı faktör analizi için veri toplama süreci Mayıs 2024'te Sakarya ve İstanbul'daki farklı lise türlerinde öğrenim gören 540 öğrenci ile yüz yüze gerçekleştirilmiştir. Açımlayıcı Faktör Analizinin sonucunda 18, 10 ve 18 maddeden oluşan üç ölçeğin yapısının doğrulanması amacıyla her bir ölçek için 20 Şubat-15 Mart 2025 tarihleri arasında 420 lise öğrencisinden toplanan verilerle Doğrulayıcı Faktör Analizi (DFA) yapılmıştır. Örneklem seçiminde kolay ulaşılabilirlik, tabakalı ve maksimum çeşitlilik ölçütleri gözetilmiştir. Açımlayıcı ve doğrulayıcı faktör analizleri sonucunda bilişsel, duyuşsal ve sosyal-davranışsal ahlaki beceriler ölçeklerinden oluşan üç ölçekli bir envanter psikometrik açıdan doğrulanmıştır. Bilişsel Ahlaki Beceriler Ölçeği problem çözme, ahlaki okuryazarlık, yansıtıcı düşünme ve perspektif alma; Duyuşsal Ahlaki Beceriler Ölçeği empati, özdenetim ve öz-farkındalık; Sosyal-Davranışsal Ahlaki Beceriler Ölçeği ise ahlaki iletişim, girişimcilik, ifade becerisi ile görev yönetimi boyutlarından oluşmuştur. Bilişsel Ahlaki Beceriler Ölçeğinin Cronbach Alphadeğeri ,877 ve açıkladığı toplam varyans %51,21; Duyuşsal Ahlaki Beceriler Ölçeğinin Cronbach Alpha değeri ,883 ve açıkladığı toplam varyans %61 ,92; Sosyal-davranışsal Ahlaki Beceriler Ölçeğinin Cronbach Alphadeğeri, 870 ve açıkladığı toplam varyans %54 ,25 olarak bulunmuştur. Doğrulayıcı faktör analizinde ise model uygunluğu Ki-Kare (χ^2), $\chi^2/df(sd)$, RMSEA, SRMR, GFI, CFI, ve NFI analizleriyle incelenmiştir. Her üç ölçek için uyum iyiliği indeksleri kabul edilebilir veya mükemmel düzeydedir. Eğitimciler, bu ölçüm aracı yardımıyla öğrencilerin ahlaki becerilerini sistematik olarak değerlendirebilir.

Anahtar Kelimeler: Din Eğitimi, Değer Eğitimi, Ahlaki Beceriler, Beceri Temelli Eğitim, Ölçek Geliştirme.

DEVELOPMENT OF A MORAL SKILLS INVENTORY FOR HIGH SCHOOL STUDENTS: A VALIDITY AND RELIABILITY STUDY

ABSTRACT

The purpose of this study is to develop an original, valid, and reliable inventory to measure the moral skills of high school students. Accordingly, a draft item pool was created by considering cognitive, affective, and social-behavioral moral skills, which are defined as the fundamental skills that should be employed in skill-based values education, 23 sub-skills belonging to these skills, and competency indicators defined for each sub-skill. Data collection for the exploratory factor analysis was conducted face-to-face in May 2024 with 540 students studying at different types of high schools in Sakarya and Istanbul. To verify the structure of the three scales consisting of 18, 10, and 18 items as a result of the exploratory factor analysis, Confirmatory Factor Analysis (CFA) was conducted with data collected from 420 high school students for each scale between February 20 and March 15, 2025. The sample selection criteria were easy accessibility, stratified, and maximum variation. As a result of exploratory and confirmatory factor analyses, a three-scale inventory consisting of cognitive, affective, and social-behavioral moral skills scales was psychometrically validated. The Cognitive Moral Skills Scale consisted of problem solving, moral literacy, reflective thinking, and perspective taking dimensions; the Affective Moral Skills Scale consisted of empathy, self-control, and self-awareness dimensions; and the Social-behavioral Moral Skills Scale consisted of moral communication, initiative, expression skills, and task management dimensions. The Cronbach's alpha value for the Cognitive Moral Skills Scale was, 877, explaining 51.21% of the total variance; the Cronbach's alpha value for the Affective Moral Skills Scale was, 883, explaining 61.92% of the total variance; and the Cronbach's alpha value for the Social-behavioral Moral Skills Scale was, 870, explaining 54.25% of the total variance. In the confirmatory factor analysis, model fit was examined using Chi-Square (χ^2), $\chi^2/df(sd)$, RMSEA, SRMR, GFI, CFI, and NFI analyses. The goodness-of-fit indices for all three scales are at an acceptable or excellent level. Educators can systematically assess students' moral skills with the help of this measurement tool.

Keywords: Religious Education, Value Education, Moral Skills, Skills-Based Education, Scale Development.

GİRİŞ

Değer ediniminde sosyal destekler ve pekiştireçlerin etkisi yadsınamaz. Bireyin sergilediği erdemli davranışlar başkaları tarafından onaylanıp takdir gördükçe onun değerlere olan bağlılığı gelişir. Aksine değerlerin ardındaki toplumsal destekler zayıfladıkça bireyde değere uygun davranma motivasyonu zayıflar. Öte yandan sosyal öğrenme kuramı göstermiştir ki taklit ya da koşullanma yoluyla öğrenme, bireyin pasif bir uygulayıcı olduğu doğrusal bir mekanizma içinde gerçekleşmez. Bireyin sembolleştirme, öngörü, dolaylı öğrenme, öz düzenleme, öz yargılama gibi becerilerini geliştirmek gözlemlenen değerlerin öğrenilme ve içselleştirilme durumunu belirler.^[1] Bu nedenle değer eğitiminde modele dayalı öğrenmenin yanında öğrencinin akıl yürütme ve mantıklı kararlar alma, empati kurma, öz saygı geliştirme, iş birliği yapabilme gibi becerilerinin geliştirilmesi gerekir^[2]

Türkiye ve ABD’de öğretmenler üzerine yapılan bir araştırmada LePage ve arkadaşları, ^[3] ABD’li öğretmenlerin ahlakı öğretilabilir bir beceri olarak tanımlamalarına karşılık Türk öğretmenlerin ahlaklılığı formal yollarla öğretilabilir görmediği onun yerine tecrübeler yoluyla edinilen bir beceri olarak tanımlama eğiliminde olduklarını belirlemiştir. Kanaatimizce Türkiye’deki öğretmenlerin ahlakı, formal yollarla öğretilabilir bir olgu olarak görmemeleri mevcut değer öğretiminin bütüncül bir değer eğitiminden çok, değer hakkında bilgi vermeye odaklanan yapısı ile açıklanabilir. Ancak öğretmenlerin ahlak ve değer eğitimi bir yaşam deneyimi olarak konumlandırmasını da önemli görmek gerekir. Zira bu konumlandırma değer eğitimi bilişsel, duyuşsal ve sosyal-davranışsal beceri eğitimi ile bütünleştirmeyi bir ihtiyaç haline getirmektedir.

Değer eğitimi bütüncül bir süreç olup bireyin bilgiyi işleme, motivasyonu yönetme ve sosyal mesajları anlamlandırma yeteneklerindeki gelişime bağlı olarak sosyal davranışı sergileme kapasitesinin geliştiği söylenebilir. Sosyal bilgi işleme süreci üzerine yapılan çalışmalar sosyal beceriler ile sosyal bilgi işleme süreçleri arasında olumlu ilişki bulunduğunu göstermiştir. Sosyal bilgi işleme becerileri yeterli olan çocuklar karşıdan gelen mesajları algılama, anlamlandırma, kodlama, yorumlama ve uygun tepkiler geliştirmede başarılı olmaktadır.^[4] Dolayısıyla değer

[1] Albert Bandura, *Social Learning Theory* (New Jersey: Englewood Cliffs, 1977); Mehmet Değer, “Sosyal Öğrenme Kuramı”, *Eğitim Psikolojisi*, ed. İbrahim Yıldırım (Ankara: Anı Yayıncılık, 2013), 469-484.

[2] Mike Bottery, “Book Reviews”, *Educational Management & Administration* 28/2 (01 Nisan 2000).

[3] Pamela LePage vd., “Comparing Teachers’ Views on Morality and Moral Education, a Comparative Study in Turkey and the United States”, *Teaching and Teacher Education* 27/2 (2011), 366-375.

[4] B. Hersh, “The Paradox of Social Information Processing Theory”, *The International Journal of Science in Society* 3/1 (2012), 53-74; Işıl Betül Kolaşınlı -Esra Ömeroğlu, “Okul Öncesi Öğretmenlerinin Çocukların Sosyal Bilgiyi İşleme Süreçlerine Yönelik Görüşlerinin İncelenmesi”,

eğitimi süreci değerlere ilişkin örnek ya da kurgusal olaylar, yaşam deneyimleri, gerçek hayatta yüzleşilen etik yönlü problemler üzerine algılama, anlamlandırma ve yorumlama denemelerini içermelidir. Böylelikle birey bu tür olaylarla karşılaştığında muhtemel davranış alternatifleri arasında uygun olanı belirleme, ona yönelme ve onu sosyal bir ortam içinde uygulamaya yönelik simülasyon yapma imkânı bulur. Sosyal-davranışsal becerilerle bireyin değerleri hayata uygulama, sosyal uyum ve katılım yeterliliği arasındaki ilişki ise pek çok çalışmada gösterilmiştir.^[5] Dolayısıyla değer eğitiminde didaktik öğretilerle birlikte birtakım bilişsel, duyuşsal ve sosyal-davranışsal becerilerin geliştirilmesine yönelik çalışmalarla ihtiyaç olduğu değerlendirilebilir. Değer eğitiminde beceri temelli anlayışa duyulan ihtiyaç ise öğretilecek beceriler ve bu becerilerin ölçümüne dair ölçme araçlarına duyulan ihtiyacı gündeme getirmektedir.

Bu çalışmanın amacı, lise öğrencileri için ahlaki beceriler envanteri geliştirmektir. Ölçeğin kuramsal arka planını becerilerin değerleri hayata geçirmek için gerekli yeterlilikleri sağladığı, değerlerin de becerileri hangi yönde, nasıl kullanacağımıza dair rehber görevi gördüğü tespitine dayanmaktadır.^[6] Aynı zamanda envanter kurgulanırken becerinin en az bilişsel, duyuşsal ve sosyal-davranışsal boyutlardan oluşan bütünlüklü bir yapıya sahip olduğu tespiti göz önünde bulundurulmuştur.^[7] Türk Eğitim Sisteminde son yıllarda yaşanan beceri temelli dönüşümler değerler eğitimi de beceri temelli bir anlayışla ele alma ihtiyacını gündeme getirmiştir. Bireyin değer edinimine rehberlik edecek programların hazırlanması, öğretim süreçlerinin planlanması ve gelişime dair emarelerin değerlendirilmesi için beceri temelli değer eğitime uygun ölçme araçlarının geliştirilmesi gerekmektedir. Literatürde değer taksonomisi, insani değerler ölçeği, demokratik değerler ölçeği, ahlaki değerler ölçeği^[8] vb. gibi başlıklarda pek çok ölçme aracı bulunmakla birlikte yapılan incelemede lise düzeyi için ahlaki becerileri ölçmeye yönelik bir ölçme aracı bulunmadığı belirlenmiştir.

Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi 24/3 (30 Temmuz 2025), 1234-1250.

- [5] Hasan Meydan vd., “Değer Eğitiminde İşe Koşulacak Becerilerin Delphi Tekniği ile Belirlenmesi: Bir Model Önerisi”, *Hitit İlahiyat Dergisi* 23/2 (30 Aralık 2024), 656-684.
- [6] Hasan Meydan vd., “Değer Eğitiminde İşe Koşulacak Beceriler: Uzman Görüşüne Dayalı Bir İhtiyaç Analizi”, *Eskiye* 1/54 (30 Eylül 2024), 1485-1512.
- [7] Hasan Meydan, “Bir Beceri Olarak Ahlak ve Eğitimi: Ahlaki Gelişim Kuramlarına Dayalı Bir İnceleme”, *İlahiyat Tetkikleri Dergisi* 1/55 (30 Haziran 2021), 445-471; Meydan vd., “Değer Eğitiminde İşe Koşulacak Becerilerin Delphi Tekniği ile Belirlenmesi”; Meydan vd., “Değer Eğitiminde İşe Koşulacak Beceriler”.
- [8] Bülent Dilmaç, *Fen Lisesi Öğrencilerine İnsani Değerler Eğitimin Verilmesi ve İnsani Değerler Ölçeği ile Sinanması* (Konya: Selçuk Üniversitesi, Doktora Tezi, 2007); Firdevs Güneş, “Öğrencilerin Düşünce Becerilerini Geliştirme”, *TÜBAR* 32 (2012), 127-146; Hakan Sarıçam vd., “Ahlaki Değer Ölçeğinin Türkçe uyarlanması ve Psikometrik Özellikleri”, *Kafkasya Üniversiteler Birliği Uluslararası Ağrı Sosyal Bilimler Kongresi Kitabı* (Ağrı: İbrahim Çeçen Üniversitesi Yayınları, 2013), 221-227; Selçuk Uygun -Gizem Engin, “Temel Demokratik değerler Ölçeği: Bir Ölçek Geliştirme Çalışması”, *Turkish Studies* 9/5 (2014), 2021-2031.

Lise dönemi, bireyde benlik algısının, kimlik ve kişiliğin oluşumunun yoğunlaştığı; değerlerin içselleştirilip bireysel kimliğe mal edildiği, sosyal ilişkilerde sorumluluk alma ve gelecekteki mesleki kararların temellerinin atıldığı kritik bir evreyi temsil eder. Bu bağlamda, lise öğrencileri için geliştirilen envanter, ahlaki becerilerin yalnızca bilişsel boyutunu değil, aynı zamanda duyuşsal ve sosyal yönlerini de kapsamaktadır. Eleştirel düşünme, adalet duygusu, sorumluluk bilinci ve etik karar verme süreçleri gibi üst düzey ahlaki beceriler, lise döneminin gelişimsel ihtiyaçlarına uygun olarak ölçeğin kuramsal zeminine dahil edilmiştir. Ölçeğin bilimsel çalışmalar yanında eğitim ortamlarında beceri temelli müfredatların öğrencilerde değer edinimine katkısına yönelik ölçmeler için de kullanılabileceği değerlendirilmektedir.

1. BECERİ KAVRAMI VE EĞİTİMDE BECERİLER

Literatürde “beceri” kavramına ilişkin farklı tanımlamalar yapılmaktadır. Beceri, bireyin belirli görevleri etkili biçimde yerine getirebilme kapasitesi olarak tanımlanır. Bu kapasite yalnızca motor bir yeterlik değil, aynı zamanda bilişsel, duyuşsal ve sosyal boyutları da içeren çok boyutlu bir yapıdır.^[9] Benzer biçimde, kavramsal yaklaşımlarda beceri, bireylerin bilgiyi işlevsel hâle getirerek yaşamın farklı alanlarında problem çözme, iletişim kurma ve üretken davranış sergileme yeteneği olarak ele alınmaktadır.^[10] Ahlaki gelişim bağlamında ise beceri, bireyin etik kararlar alabilmesi ve değerleri sosyal ortamlarda uygulamaya dönüştürebilmesi için gerekli bilişsel, duyuşsal ve sosyal-davranışsal yeterlilikleri ifade etmektedir.^[11] Beceri tanımlarında ortak yön olarak, bilgi, tutum ve davranışın işlevsel bir bütün olarak ele alınması öne çıkmaktadır.^[12] Bununla birlikte farklılaşan noktalar da dikkat çekicidir. MEB^[13] becerileri günlük yaşamda kullanılabilirlik ve toplumsal uyum boyutuyla açıklarken, Aşkar ve Altun^[14] daha çok bireyin zihinsel süreçler yoluyla etkin performans sergilemesine vurgu yapmaktadır. Meydan ve arkadaşları^[15] ise bu çerçeveyi genişleterek beceriyi bilişsel, duyuşsal ve psikomotor boyutlarda sergilenen davranış kalıpları üzerinden tanımlamaktadır. Dolayısıyla literatürde beceriler hem zihinsel kapasiteyi hem de sosyal ve değer temelli yönleri kapsayan çok boyutlu bir olgu olarak konumlandırılmaktadır.

[9] MEB, *21. Yüzyıl Becerileri ve Değerlere Yönelik Araştırma Raporu* (Ankara: Milli Eğitim Bakanlığı, 2023).

[10] Petek Aşkar -Arif Altun, “K-12 Beceriler Çerçevesi: Türkiye Bütüncül Modeli Üzerine Bir Çalışma”, *Milli Eğitim Dergisi* 52/1 (25 Aralık 2023), 925-940.

[11] Meydan vd., “Değer Eğitiminde İşe Koşulacak Becerilerin Delphi Tekniği ile Belirlenmesi”; Meydan vd., “Değer Eğitiminde İşe Koşulacak Beceriler”.

[12] Aşkar -Altun, “K-12 Beceriler Çerçevesi”; MEB, *21. Yüzyıl Becerileri ve Değerlere Yönelik Araştırma Raporu*.

[13] MEB, *21. Yüzyıl Becerileri ve Değerlere Yönelik Araştırma Raporu*.

[14] Aşkar -Altun, “K-12 Beceriler Çerçevesi”.

[15] Meydan vd., “Değer Eğitiminde İşe Koşulacak Becerilerin Delphi Tekniği ile Belirlenmesi”.

Bu çerçevede beceri, bilgiye sahip olmanın yanı sıra bilginin uygun davranışa dönüştürülmesini sağlayan irade, öz düzenleme ve sosyal katılım süreçlerini de kapsamaktadır.

Beceriler günümüzde eğitim gündeminin temel maddelerinden biri hâline gelmiştir. Bunun başlıca nedeni, 21. yüzyılda toplumsal, ekonomik ve teknolojik dönüşümlerin bireylerden beklenen yeterlikleri radikal biçimde değiştirmesidir. OECD'nin "Future of Education and Skills 2030" raporunda^[16] ve UNESCO'nun "Global Framework on Transferable Skills" belgesinde^[17], bireylerin yalnızca akademik başarıyla değil; eleştirel düşünme, iş birliği, iletişim, yaratıcılık, problem çözme ve sosyal-duygusal yeterlikler gibi becerilerle donatılması gerektiği vurgulanmaktadır. Benzer şekilde ulusal düzeyde yayımlanan raporlar da bilgi aktarımına dayalı geleneksel anlayışın tek başına yeterli olmadığını, beceri temelli bir yaklaşımın kaçınılmaz hâle geldiğini ortaya koymaktadır.^[18] Nitekim 21. Yüzyıl Becerileri ve Değerlere Yönelik Araştırma Raporu'nda beceriler; sosyal-duygusal, dil-iletişim, üst düzey düşünme, benlik, öğrenme, istihdama yönelik ve okuryazarlık becerileri olmak üzere yedi ana sınıfa ayrılmış ve bunların her biri için toplam 46 alt beceri tanımlanmıştır.^[19] Bu sınıflandırma, becerilerin eğitim sisteminde ders başarısının yanında, bireyin bütüncül gelişimi için de merkezi bir role sahip olduğunu göstermektedir.

Becerilerin eğitimde bu denli önem kazanmasının bir diğer nedeni, uluslararası standartların ve politika belgelerinin de beceri odaklı dönüşümü zorunlu kılmasıdır. OECD, UNESCO ve Dünya Ekonomik Forumu gibi küresel kurumların raporları, ülkelerin eğitim sistemlerinde öğrencileri "geleceğin meslekleri"ne ve toplumsal yaşamın gereklerine hazırlamak için beceri temelli programlar geliştirmeleri gerektiğini vurgulamaktadır. Türkiye bağlamında ise bu yaklaşım, K12 Beceriler Çerçevesi: Türkiye Bütüncül Modeli ile somutlaşmıştır. Bu çerçevede beceriler; kavramsal beceriler, sosyal-duygusal öğrenme becerileri, alan becerileri ve okuryazarlık becerileri olarak bütüncül bir yapıda ele alınmış, farklı beceri kümeleri arasındaki ilişkiler detaylı biçimde tanımlanmıştır.^[20] Böylelikle becerilerin, yalnızca bireysel başarıyı destekleyen araçlar olmakla kalmayıp, aynı zamanda eğitim sisteminin bütüncül yapısını şekillendiren temel bileşenler olduğu ortaya konmuştur.

Becerilerin eğitim gündeminde öne çıkması aynı zamanda değer eğitiminin yeniden yorumlanmasını da beraberinde getirmiştir. Özellikle ahlakî gelişim bağ-

[16] OECD, *The Future of Education and Skills: Education 2030* (Paris: OECD Publishing, 2018).

[17] UNESCO, *Global Framework of Transferable Skills*. (Paris: UNESCO, 2016).

[18] Aşkar -Altun, "K-12 Beceriler Çerçevesi"; MEB, *21. Yüzyıl Becerileri ve Değerlere Yönelik Araştırma Raporu*.

[19] MEB, *21. Yüzyıl Becerileri ve Değerlere Yönelik Araştırma Raporu*.

[20] MEB, *K-12 Beceriler Çerçevesi: Türkiye Bütüncül Modeli* (Ankara: Milli Eğitim Bakanlığı, 2023).

lamında beceriler, bireylerin değerleri içselleştirme ve sosyal yaşama uygulama süreçlerinde merkezi bir işlev görmektedir. Meydan ve arkadaşlarının Ortaokul Öğrencileri İçin Ahlakî Beceriler Envanteri geliştirme çalışmasında^[21] ahlakî beceriler; bilişsel (ahlakî okuryazarlık, yansıtıcı düşünme, problem çözme, perspektif alma), duyuşsal (empati, özdenetim, öz-farkındalık) ve sosyal-davranışsal (ahlakî iletişim, girişimcilik, ifade becerisi) boyutlarıyla tanımlanmış ve etik karar alma süreçlerinde belirleyici olduğu gösterilmiştir. Bu bulgular, beceri kavramının yalnızca akademik ya da teknik bir yeterlik olmadığını, aynı zamanda bireylerin değerlerle bütünleşmiş davranış geliştirmeleri için gerekli bir altyapı sunduğunu ortaya koymaktadır. Dolayısıyla becerilerin eğitimde gündem hâline gelmesi, hem çağın değişen ihtiyaçlarına yanıt vermek hem de değerlerin yaşama aktarılmasını sağlamak açısından kritik bir gelişme olarak değerlendirilebilir.

2. BECERİLERİN SINIFLANDIRILMASI

Beceriler, eğitim literatüründe farklı araştırmacılar ve kurumlar tarafından çeşitli şekillerde sınıflandırılmaktadır. Bu sınıflandırmalar, kimi zaman bireyin yaşam boyu kullanabileceği temel ve transfer edilebilir becerilere, kimi zaman ise belirli disiplinlere veya ahlakî-sosyal bağlamlara özgü alan becerilerine odaklanmaktadır. Böylelikle hem bireyin bütüncül gelişimine katkı imkânı oluşmakta hem de eğitim-öğretim süreçlerinde çıktıların ölçülebilir ve yapılandırılabilir hale gelmesi sağlanmaktadır.^[22]

Eğitimde öne çıkan beceri sınıflandırmalarından ilki, genel ve transfer edilebilir becerilerdir. Bu beceriler, bireyin farklı bağlamlarda (eğitim, iş, toplumsal yaşam) kullanabileceği, disiplinler arası geçiş yapabilen ve yaşam boyu öğrenmeye katkı sağlayan özellikler taşır. Becerileri temel (okuryazarlık ve matematik gibi), teknik/mesleki ve transfer edilebilir olarak üçe ayıran UNESCO'ya^[23] göre transfer edilebilir beceriler problem çözme, etkili iletişim, yaratıcılık, liderlik ve girişimcilik gibi becerileri içermektedir. Benzer şekilde OECD^[24], araştırmacıların yalnızca akademik değil, aynı zamanda iletişim, problem çözme, takım çalışması ve organizasyon becerilerine de ihtiyaç duyduğunu vurgulamaktadır. UNİ-

[21] Meydan, Hasan - Ayas, Tuncay - Algül, Özge - Cevherli, Kübra - Söylemez, Yusuf Asım. "Ortaokul Öğrencileri İçin Ahlakî Beceriler Envanterinin Geliştirilmesi: Geçerlilik Ve Güvenilirlik Çalışması". *Bilimname*. 54 (October 1, 2025): 261-284. <https://doi.org/10.28949/bilimname.1688406>.

[22] MEB, *Türkiye'nin Geleceği için Özgün Bir Tasarım: Türkiye Yüzyılı Maarif Modeli* (Ankara: Milli Eğitim Bakanlığı, 2025); OECD, *Better Skills, Better Jobs, Better Lives* (Paris: OECD Publishing, 2012); UNESCO, *Youth and Skills: Putting Education to Work (EFA Global Monitoring Report 2012)* (Paris: UNESCO Publishing, 2012); UNICEF, *Global Framework on Transferable Skills* (New York: UNICEF, 2019).

[23] UNESCO, *Youth and Skills: Putting Education to Work (EFA Global Monitoring Report 2012)*.

[24] OECD, *Better Skills, Better Jobs, Better Lives*.

CEF'in^[25] Global Framework on Transferable Skills belgesinde de bu beceriler; yaşam becerileri, sosyal-duygusal beceriler ve aktif vatandaşlık bağlamında ele alınmış, bireyin sosyal uyum ve katılım kapasitesini güçlendiren yönleri öne çıkarılmıştır. Türkiye'de hazırlanan eğitim belgeleri de benzer biçimde, iletişim, iş birliği, eleştirel düşünme, yaratıcılık ve dijital okuryazarlık gibi becerileri transfer edilebilir beceriler kategorisinde değerlendirmektedir.^[26]

Beceri sınıflandırmasının ikinci boyutu ise alan becerileridir. Bu beceriler, belirli disiplinlere, meslek alanlarına veya ahlaki gelişime özgü olarak tanımlanmaktadır. Türkiye Yüzyılı Maarif Modeli^[27], alan becerilerini fen, sosyal bilimler, sanat ve spor, din eğitimi ve öğretimi, yabancı dil gibi disiplinlere göre ayrı ayrı tanımlayarak, öğrencilerin mesleki ve akademik derinleşmesine olanak sağlamaktadır. Sosyal ve ahlaki alanla ilgili becerilere dair de literatürde önemli örnekler bulunmaktadır. Osbeck ve arkadaşları^[28], ahlaki becerileri dört temel boyutta ele alır: ahlaki duyarlılık, ahlaki yargı, ahlaki motivasyon ve ahlaki davranış. Bu sınıflandırma, bireyin etik sorunlara karşı duyarlı olmasını, değer temelli yargılar geliştirmesini ve bunları davranışa dönüştürmesini öngörmektedir. Benzer şekilde ahlaki yeterlikler, Rest'in Dört Bileşenli Modeli temel alınarak ahlaki duyarlılık, ahlaki yargı, ahlaki motivasyon ve ahlaki davranış bileşenleri üzerinden açıklanmakta; bireyin etik sorunlara duyarlı olmasını, değer temelli yargılar geliştirmesini ve bunları davranışa dönüştürmesini öngörmektedir.^[29] Türkiye bağlamında yapılan çalışmalarda da^[30] ahlaki becerilerin, bireyin değerleri uygulama ve toplumsal uyum süreçlerinde belirleyici bir rol oynadığı ortaya konmuştur. Bu açıdan bakıldığında gerek transfer edilebilir beceriler gerekse alan becerileri bir bütünlük halinde bireyin ahlaki, sosyal ve kültürel bağlamlarda uygun davranış geliştirme kapasitesini belirlemektedir.

3. YÖNTEM

3.1. Madde Yazımı

[25] UNICEF, *Global Framework on Transferable Skills*.

[26] MEB, *21. Yüzyıl Becerileri ve Değerlere Yönelik Araştırma Raporu*; MEB, *Türkiye Yüzyılı Maarif Modeli Öğretim Programları Ortak Metni* (Ankara: MEB Yayınları, 2025).

[27] MEB, *Türkiye Yüzyılı Maarif Modeli Öğretim Programları Ortak Metni*.

[28] Christina Osbeck vd., "Possible Competences to Be Aimed at in Ethics Education – Ethical Competences Highlighted in Educational Research Journals", *Journal of Beliefs & Values* 39/2 (03 Nisan 2018), 195-208.

[29] Darcia Narvaez, "Moral Text Comprehension: Implications for Education and Research", *Journal of Moral Education* 30/1 (01 Mart 2001), 43-54;

[30] Meydan vd., "Değer Eğitiminde İşe Koşulacak Beceriler".

Lise Öğrencilerine Yönelik Ahlaki Beceriler Envanterinin madde yazım süreci Meydan ve arkadaşlarının^[31] geliştirdiği Beceri Temelli Değer Eğitimi modelinden hareketle şekillenmiştir. Literatür taraması, beceri ve değer eğitimi uzmanı 25 katılımcı ile yapılan görüşmeler ve 64 uzman ile gerçekleştirilen Delphi çalışması sonucunda son halini alan modelde üç ana başlık altında 23 alt beceri bulunmaktadır ve her alt beceriye ait yetkinlik göstergeleri de sunulmaktadır. Madde havuzu oluşturulurken bu kuramsal çerçeve temel alınmıştır. Modelde beceri temelli değer eğitiminde işe koşulması gereken temel beceriler olarak tanımlanan bilişsel, duyuşsal ve sosyal-davranışsal ahlaki beceriler, bu becerilere ait 23 alt beceri ve alt becerin her biri için tanımlanan yetkinlik göstergeleri dikkate alınarak taslak madde havuzu oluşturulmuştur. Maddeler yazılırken modeldeki alt becerilerin her biri için literatürdeki tanımları ve modelde belirtilen yetkinlik göstergeleri dikkate alınmış ve her alt beceri için en az iki en çok beş madde yazılmıştır. Ahlaki Okur-yazarlık, Araştırma Sorgulama Problem Çözme, Karar Verme, Yordama/Öngörme, Yansıtıcı Düşünme, Çözümleme, Perspektif Alma, Bilişsel Öz Düzenleme şeklinde dokuz alt beceriden oluşan bilişsel boyut için 28; Empati, Öz Farkındalık, İç Görü, İç Gözlem, Duyuşsal Öz Düzenleme, Özdenetim, Öz Yansıtma şeklinde yedi alt beceriden oluşan duyuşsal boyut için 22; Ahlaki İfade, Etkili Dinleme, İletişim, Etkili Katılım, Girişimcilik, Görev Yönetimi, Sosyal Beceri şeklinde yedi alt beceriden oluşan sosyal-davranışsal ahlaki beceriler için ise 20 taslak madde yazılmıştır.

Taslak madde havuzu değer eğitimi, psikolojik danışma ve rehberlik, ölçme değerlendirme ve program geliştirme alanında araştırmacılardan oluşan proje ekibinin online toplantılarla müzakeresinin ardından bir Türkçe Eğitimi, iki Eğitimde Ölçme Değerlendirme Anabilimdalı öğretim üyesinin uzman görüşüne sunulmuştur. Düzenlenen form yoluyla uzmanlardan maddelerinin her birisi için ayrı ayrı ve ölçeklerin geneline ilişkin uygunluk, düzeltme ve ekleme önerileri alınmıştır. İlgili uzmanlara inceleme formuyla birlikte teorik yapı hakkında fikir sahibi olmaları için envanterin amacı ve kuramsal altyapıya ilişkin özet bir bilgi notu paylaşılmıştır. Uzmanların önerileri doğrultusunda yapılan düzenlemelerin ardından 9-11. Lisesi, aralığında her bir sınıftan en az bir, toplamda 7 öğrenci ile sesli okuma, yorumlama ve cevaplama çalışması yapılmıştır. Öğrencilerin anlamada güçlük çektikleri az sayıdaki kelime/kavramla ilgili düzenlemeler tamamlandıktan sonra taslak ölçeklerin açıcı faktör analizi (AFA) uygulaması için hazır olduğu değerlendirilmiştir.

3. 2. Evren, Örneklem ve Uygulama

Envanterin lise düzeyinde ahlaki becerileri belirlemeye yönelik hazırlandığı göz önünde bulundurularak çalışmanın ideal evreninin Türkiye’deki lise öğrencileri olduğu, bu ideal evrenden araştırmacıların imkanları doğrultusunda belirlenen

[31] Meydan vd., “Değer Eğitiminde İşe Koşulacak Becerilerin Delphi Tekniği ile Belirlenmesi”.

İstanbul ve Sakarya illerindeki lise öğrencilerinin de ulaşılabilir evreni oluşturduğu değerlendirilebilir. Veriler söz konusu evreni temsilen kolay ulaşılabilirlik yanında maksimum çeşitliliği sağlamaya imkân veren tabakalı örnekleme ile toplanmıştır. Tabakalı örnekleme, çeşitliliğe sahip bir ana yapının birbirine daha çok benzeşen birimlerden oluşan alt birimlere ayrılarak bu alt birimlerden rastgele ve istenilen sayıda örneğin seçilmesini öngörür.^[32] Bu çalışmada Sakarya ve İstanbul illerinde sosyoekonomik ve akademik açıdan farklı özelliklere sahip liselerden örneklem alınarak maksimum çeşitlilik ve tabakalı örneklemenin sağlanabileceği değerlendirilmiştir. Belirlenen örnekleme araştırma için Sakarya Üniversitesi Sosyal ve Beşerî Bilimler Etik Kurulundan (tarih: 11.09.2023 sayı: E-61923333-050.99-280883) ve Millî Eğitim Bakanlığı Strateji Geliştirme Başkanlığı'ndan (tarih: 11.10.2023, sayı: E-49614598-605.01-86827072) etik ve resmi izinler alınmıştır.

AFA için veri toplama uygulaması Mayıs ayı (2024) içerisinde Sakarya ve İstanbul illerinde toplam beş okulda gerçekleştirilmiştir. Lise için hazırlanan üç taslak madde havuzu için Sakarya'da Selçuk Esadoğlu Anadolu Lisesi, 15 Temmuz Şehitler Fen Lisesi, Atatürk Anadolu Lisesi, İstanbul'da Çemberlitaş Anadolu Lisesi, Bahattin Yıldız Lisesi'nde öğrenim gören toplam 540 öğrenciden yüz yüze veri toplanmıştır. Geçerlik ve güvenirliği kontrol edilen Lise Öğrencileri için Ahlaki Beceriler Envanterini oluşturan üç taslak ölçeğin her birisinin madde sayıları değerlendirildiğinde uygulamaya dahil edilen öğrenci sayısının oldukça yeterli olduğu anlaşılmaktadır. Zira literatürde AFA için madde sayısının en az on katı büyüklüğünde bir gruba uygulama yapılması sağlıklı faktör çıkartma ve yüksek faktör yüklerine ulaşmak için önerilmektedir.^[33]

[32] Selim Kılıç, "Örnekleme Yöntemleri", *Journal of Mood Disorders* 3/1 (01 Ocak 2013), 44-46.

[33] Şener Büyüköztürk, *Sosyal Bilimler İçin Veri Analizi El Kitabı* (Ankara: Pegem, 2011); Recai Coşkun vd., *Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntemleri (SPSS Uygulamalı)* (Sakarya: Sakarya Kitabevi, 2015); Ezel Tavşancıl, *Tutumların Ölçülmesi ve SPSS ile Veri Analizi* (Ankara: Nobel, 2002).

Tablo 1: Açımlayıcı Faktör Analizinin Örneklem Özellikleri

	AFA Örneklemine Ait Bilgiler	Frekans	Yüzde	Birikimli Yüzde
Okul	Selçuk Esadoğlu Anadolu Lisesi	159	29, 4	29, 4
	15 Temmuz Şehitler Fen Lisesi	83	15, 4	44, 8
	Atatürk Anadolu Lisesi	109	20, 2	65, 0
	Çemberlitaş Anadolu Lisesi	99	18, 3	83, 3
	Bahattin Yıldız Lisesi	90	16, 7	100, 0
	Toplam	540	100, 0	
Şehir	Sakarya	351	65, 0	65, 0
	İstanbul	189	35, 0	100, 0
	Toplam	540	100, 0	
Sınıf	9	182	33, 8	33, 8
	10	181	33, 5	67, 3
	11	177	32, 7	100, 0
	Total	540	100, 0	
Cinsiyet	Kadın	311	57, 6	57, 6
	Erkek	229	42, 4	100, 0
	Total	540	100, 0	

Doğrulamalı Faktör Analizi için veri toplama süreci Şubat-Mart (2025) tarihleri arasında Google Forms aracılığıyla online olarak gerçekleştirilmiştir. Bu uygulamada da kolay ulaşılabilirlik, tabakalı örnekleme ve maksimum çeşitlilik ölçütleri gözetilerek AFA uygulamasının gerçekleştirildiği okullarda (Sakarya’da Selçuk Esadoğlu Anadolu Lisesi, 15 Temmuz Şehitler Fen Lisesi ve Atatürk Anadolu Lisesi, İstanbul’da Çemberlitaş Anadolu Lisesi ve Bahattin Yıldız Lisesi) öğrenim gören 420 öğrenciden veri toplanmıştır. Veri toplanan öğrenci sayısı uygulanan ölçeklerin madde sayısının on katından fazladır. DFA uygulamasının örnekleme ait bilgileri Tablo 2’de yer almaktadır.

Tablo 2: Doğrulamalı Faktör Analizinin Örneklem Özellikleri

DFA Örneklemine Ait Bilgiler		Frekans	Yüzde	Birikimli Yüzde
Okul	Selçuk Esadoğlu Anadolu Lisesi	160	38, 0	38, 0
	15 Temmuz Şehitler Fen Lisesi	36	8, 5	46, 5
	Atatürk Anadolu Lisesi	63	15, 1	61, 6
	Çemberlitaş Anadolu Lisesi	104	24, 8	86, 4
	Bahattin Yıldız Lisesi	57	13, 6	100
	Toplam	420		
Şehir	Sakarya	259	61, 6	61, 6
	İstanbul	161	39, 4	100
	Toplam	420		
Sınıf	9	183	43, 6	43, 6
	10	167	39, 8	83, 4
	11	74	17, 6	100
	Total	420		
Cinsiyet	Kadın	246	58, 6	58, 6
	Erkek	174	41, 4	100
	Total	420		

3. 3. Verilerin Analizi

Envanterde yer alan üç ölçeğin geçerlik ve güvenilirliğini belirlemek amacıyla birinci uygulamada 566 öğrenciden toplanan verilere önce madde analizi ve Cronbach Alpha güvenilirlik analizi, ardından Kaiser-Mayer Olkin (KMO) ve Barlett testleri uygulanmıştır. Ölçeklerin her birisinin birden çok boyuttan oluştuğu teorik olarak öngörülebildiğinden faktör analizi sırasında veriler dik döndürme tekniklerinden Varimax Rotasyonuna tabi tutulmuştur.^[34] AFA’da oluşan faktörlerin her birisine kendi içinde madde analizi tekrarlanmış boyutların birbiri ile binişiklik durumunu belirlemek amacıyla Pearson Momentler korelasyonu hesaplanmıştır.^[35] 420 öğrenci ile gerçekleştirilen ikinci uygulamanın verileri ile her bir ölçek için Doğrulamalı Faktör Analizi (DFA) yapılmıştır. DFA’da AFA sonucu ulaşılan yapının faktör yükleri ve uyum ölçütleri değerlendirilmiştir.^[36] Verilerin analizinde SPSS ve JASP programlarından yararlanılmıştır.

[34] İlhan Koyuncu -Abdullah Faruk Kılıç, “Açımlayıcı ve Doğrulamalı Faktör Analizlerinin Kullanımı: Bir Doküman İncelemesi”, *Eğitim ve Bilim* 44/198 (2019), 361-388.

[35] Tavşancıl, *Tutumların Ölçülmesi ve SPSS ile Veri Analizi*.

[36] Nagihan Evcı -Faruk Aylar, “Derleme: Ölçek Geliştirme Çalışmalarında Doğrulamalı Faktör Analizinin Kullanımı”, *Sosyal Bilimler Dergisi* 4/10 (2017), 389-412.

4. BULGULAR

4.1. Betimsel Analiz

Tablo 3: Verilere Ait Betimsel İstatistikler

	N	$\bar{X}$	Ss	Skewness		Kurtosis	
				Statistic	Std. Error	Statistic	Std. Error
Bilişsel	540	3, 6256	, 51610	-, 820	, 105	2, 208	, 210
Duyuşsal	540	3, 7085	, 50981	-1, 169	, 105	3, 587	, 210
Sosyal-Davranışsal	540	3, 4855	, 53735	-, 669	, 105	2, 113	, 210

Araştırmaya katılan 540 bireyden elde edilen verilere ilişkin betimsel istatistikler incelenmiştir. Buna göre bilişsel boyutun ortalaması $\bar{X} = 3, 63$, duyuşsal boyutun ortalaması $\bar{X} = 3, 71$ ve sosyal-davranışsal boyutunun ortalaması $\bar{X} = 3, 49$ olarak belirlenmiştir. Elde edilen bu değerler, katılımcıların tüm alt boyutlarda orta ve orta-üst düzeyde puanlara sahip olduğunu göstermektedir. Standart sapma değerlerinin (0, 50–0, 54 aralığında) birbirine yakın olması, katılımcı görüşlerinin alt boyutlar arasında benzer düzeyde dağıldığını ve verilerin homojen bir yapı sergilediğini göstermektedir. Çarpıklık değerleri incelendiğinde, tüm alt boyutlarda negatif çarpıklık olduğu (Bilişsel: -0, 820; Duyuşsal: -1, 169; Sosyal-Davranışsal: -0, 669) görülmektedir. Bu durum, katılımcıların yanıtlarının yüksek puanlar yönünde yoğunlaştığını göstermektedir. Basıklık değerlerinin ise 2, 113 ile 3, 587 arasında değiştiği belirlenmiştir. Çarpıklık ve basıklık değerleri normal dağılımdan kısmi sapmalara işaret etse de açımlayıcı faktör analizinin katı normallik varsayımı gerektirmemesi ve örneklem büyüklüğünün yüksek olması nedeniyle bu durum analiz açısından bir sorun olarak değerlendirilmemiştir.^[37]

4.1. Madde Analizi

Lise Öğrencileri için Ahlaki Beceriler Envanteri kuramsal altyapısına uygun şekilde Bilişsel Ahlaki Beceriler, Duyuşsal Ahlaki Beceriler ve Sosyal-Davranışsal Ahlaki Beceriler Ölçeklerinden oluşmaktadır. Üç ölçeğin de kendine özgü kuramsal altyapısı bulunması ve tek ölçek olarak kullanımının çok sayıda maddeden oluşan bir ölçek anlamına gelmesi sebebiyle, envanter tek boyutlu bir ölçek olacak şekilde analiz edilmeyip her ölçek ayrı ayrı analiz edilmiştir. Maddelerin ayırt ediciliklerini belirlemek amacıyla ölçeklerin taslak formlarına uyulanan madde analizinde düzeltilmiş madde toplam korelasyonlarına, ölçeğin

^[37] Conrad Zygmunt -Mario R. Smith, "Robust Factor Analysis in the Presence of Normality Violations, Missing Data, and Outliers: Empirical Questions and Possible Solutions", *Tutorials in Quantitative Methods for Psychology* 10/1 (01 Nisan 2014), 40-55.

Cronbach Alpha (CA) değerine ve maddelerin her birisinin CA değerine etkisine bakılmıştır. Madde toplam korelasyonu, 300'den düşük olan ve CA değerine negatif etki eden maddeler envanterden çıkartılmıştır.^[38]

18 maddeden oluşan Lise Öğrencileri için Bilişsel Ahlaki Beceriler Ölçeğinin Cronbach Alpha değeri, 900 olarak hesaplanmıştır. Madde analizinde güvenilirlik değerini düşüren 3 madde (B2, B12 ve B4) ölçekten çıkartılarak faktör analizine dahil edilmemiştir. Geriye kalan maddelerin madde toplam korelasyonları, 483 ile, 660 arasında değişmektedir.

Tablo 4: Lise Öğrencileri İçin Bilişsel Ahlaki Beceriler Ölçeği Madde Analizi

Bilişsel Ahlaki Beceriler Ölçeği	Düzeltilmiş Madde Toplam Korelasyonu	Madde Silinirse CA Değeri
B1. Sahip olmam gereken ahlaki değerleri biliyorum.	, 539	, 895
B3. Ahlaki değerlerin önemi hakkında yeterli bilgiye sahibim.	, 499	, 896
B6. Ahlaki açıdan sorunlu durum/davranışları fark edebilirim.	, 566	, 894
B8. Ahlaki bir sorunla karşılaşınca sorunu çözmek için farklı alternatifler ararım.	, 536	, 895
B9. Ahlaki sorunları çözmek için problem çözme adımlarını kullanırım.	, 479	, 897
B10. Ahlaki bir sorunla karşılaşınca sorunu nasıl çözeceğimi bilirim.	, 534	, 895
B14. Değer tercihlerimin sonuçlarını tahmin etmeye çalışırım.	, 587	, 893
B15. Kararlarımın neden olabileceği ahlaki sorunlar hakkında düşünürüm.	, 627	, 892
B16. Davranışlarımın neden olabileceği ahlaki sorunları önceden görebiliyorum.	, 517	, 895
B17. Kendi değer tercihlerimi eleştirel bir gözle değerlendiririm.	, 542	, 895
B18. Değerlerimi sıklıkla özeleştiriye tabi tutarım.	, 484	, 897
B20. Ahlaki açıdan tereddütte kaldığımda olayı dikkatlice analiz ederim.	, 660	, 891

^[38] Büyüköztürk, *Sosyal Bilimler İçin Veri Analizi El Kitabı*, 2011, 171.

B21. Ahlaki meselelerde çözüm yollarını iyice incelerim.	, 643	, 892
B22. Ahlaki bir sorun varsa nedenlerini titizlikle anlamaya çalışırım.	, 655	, 891
B23. Ahlaki sorunları tüm yönleri ile incelemeden harekete geçmem.	, 483	, 897
B24. Ahlaki konularda kendimi başkasının yerine koyarak düşünürüm.	, 525	, 895
B25. Başkalarının değer tercihlerinin nedenlerini anlamak için çaba sarf ederim.	, 470	, 897
B26. Ahlaki konularda diğer bireylerin ne düşündüğünü anlamaya önem veririm.	, 533	, 895

10 maddeden oluşan Lise Öğrencileri için Duyuşsal Ahlaki Beceriler Ölçeğinin Cronbach Alpha değeri, 819 olarak hesaplanmıştır. Madde analizinde üç madde (D4, D16 ve D17) güvenilirliği düşürdüğü için ölçekten çıkartılarak faktör analizine dahil edilmemiştir. Ölçeği oluşturan maddelerin madde toplam korelasyonları, 440 ile, 620 arasında değişmektedir.

Tablo 5: Lise Öğrencileri İçin Duyuşsal Ahlaki Beceriler Ölçeği Madde Analizi

Duyuşsal Ahlaki Beceriler Ölçeği	Düzeltilmiş Madde Toplam Korelasyonu	Madde Silinirse CA Değeri
D1. Başkalarıyla empati yapabilirim.	, 570	, 796
D2. Ahlaki konularda başkalarının duygularını anlamaya çaba gösteririm.	, 620	, 791
D3. Diğer insanların ne hissettiğini önemserim.	, 568	, 796
D7. Kişisel özelliklerimin duygu ve düşüncelerimi nasıl etkilediğinin farkındayım.	, 458	, 807
D8. Kişisel özelliklerimin insanlarla olan ilişkiyerimi nasıl etkilediğinin farkındayım.	, 470	, 806
D13. Kıskançlık, öfke gibi duyguların beni yanlış tercihlere yönlendirmemesi için uyanık olmaya çalışırım.	, 475	, 806
D15. Beni yanlış davranmaya yönlendirmemesi için kıskançlık, öfke gibi olumsuz duygulara karşı koymaya çalışırım.	, 440	, 810

D18. Baskı altında da olsam ahlaki değerlerime uymayan bir şeyi yapmam.	, 476	, 806
D19. Değerlerime uygun olmayan bir işi yapmadığımda bedeline seve seve katlanırım.	, 442	, 810
D20. Değerlerime uygun hareket etmek benim için oldukça kolaydır.	, 521	, 801

18 maddeden oluşan Lise Öğrencileri için Sosyal-Davranışsal Beceriler Ölçeğinin Cronbach Alpha değeri ,879 olarak hesaplanmıştır. Madde analizinde iki madde güvenilirliği düşürdüğü için (S5, S13) ölçekten çıkartılarak faktör analizine dahil edilmemiştir. Ölçeği oluşturan maddelerin madde toplam korelasyonları ,403 ile ,594 arasında değişmektedir.

Tablo 6: Lise Öğrencileri İçin Sosyal-Davranışsal Ahlaki Beceriler Ölçeği Madde Analizi

Sosyal-Davranışsal ahlaki Beceriler Ölçeği	Düzeltilmiş Madde Toplam Korelasyonu	Madde Silinirse CA Değeri
S1. Ahlaki konularda kendi görüşlerimi çekinmeden açıklayabilirim.	, 477	, 874
S2. Ahlaki meselelerde yapıcı bir üslupla kendi görüşümü savunabilirim.	, 576	, 871
S3. Ahlaki tercihlerimin nedenlerini başkalarıyla müzakere edebilirim.	, 520	, 873
S4. Ahlaki bir meselede başkalarının bakış açısını sabırla dinleyebilirim.	, 566	, 871
S6. Ahlaki problemleri çözmek için sabırla diyalogu sürdürebilirim.	, 537	, 872
S7. Ahlak ile ilgili bir tartışmada öfkelensem bile beden dilimi kontrol edebilirim.	, 440	, 876
S8. Ahlaki konularda benden farklı düşünenlerle yapıcı şekilde iletişim kurabilirim.	, 594	, 870
S9. Ahlaki bir sorunu (örn: çevre kirliliği, yoksulluk vb.) çözmek için hangi kişi, kurum veya kuruluşlarla iş birliği yapmam gerektiğini bilirim.	, 463	, 875
S10. Ahlaki bir sorunu çözmek için diğer kişi, kurum ya da kuruluşları harekete geçirebilirim.	, 509	, 873
S11. Ahlaki bir sorunu çözmek için organizasyonlarda aktif görev alabilirim.	, 438	, 876

S12. Ahlaki bir sorunu çözmek için diğer kişi, kurum ya da kuruluşlardan destek almaktan çekinmem.	, 495	, 874
S14. Ahlaki bir sorun gördüğümde müdahale etmekte tereddüt etmem.	, 428	, 876
S15. Düzensiz bir yaşamın bazen beni ahlaki açıdan zor durumda bırakabileceğinin farkındayım.	, 403	, 877
S16. Mazeret üretmek zorunda kalmamak için planlı çalışırım.	, 465	, 875
S17. Başkalarının hayatını olumsuz etkilememek için işlerimde düzenli olmaya çalışırım.	, 578	, 870
S18. Ahlaki bir meselede hatalıysam özür dilerim.	, 520	, 873
S19. Diğer insanları kırmamak için nazik davranırım.	, 551	, 871
S20. Her zaman ölçülü tepki vermeye gayret ederim.	, 528	, 872

4. 2. Açıklayıcı Faktör Analizi

Envanteri oluşturan üç ölçeğin madde analizi tamamlandıktan sonra yapı geçerliğini test etmek için Açıklayıcı Faktör Analizi (AFA) yapılmıştır. AFA öncesinde örneklem yeterliliğini ve verilerin faktör analizine uygunluğunu belirlemek amacıyla Kaiser-Mayer Olkin (KMO) ve Barlett testleri yapılmıştır. Lise öğrencileri için Bilişsel Ahlaki Beceriler Ölçeğinin KMO testi sonucu ,915 olarak hesaplanmıştır. Barlett testi sonucu ise (p: ,000) anlamlı bulunmuştur. Lise Öğrencileri için Duyuşsal Ahlaki Beceriler Ölçeğinin KMO değeri ,796 Barlett testi sonucu (p: ,000) anlamlı bulunmuştur. Lise Öğrencileri için Sosyal Davranışsal Beceriler Ölçeği KMO değeri ,885 Barlett testi sonucu (p: ,000) anlamlıdır. Büyüköztürk'e göre (2011: 126) KMO değerinin ,60; Çoşkun ve arkadaşlarına (2015, 267-268) göre ise ,70'in üzerinde ve Barlett testinin anlamlı çıkması örneklemin faktör analizi için yeterli olduğu, veri setinin normal dağılım gösterdiği ve faktör çıkarmaya uygun olduğunun göstergesi olarak değerlendirilmektedir.

Ölçeklerin her birisinin birden çok boyuttan oluştuğu teorik olarak öngörülebildiğinden faktör analizi sırasında veriler dik döndürme tekniklerinden Varimax Rotasyonuna tabi tutulmuştur. Faktörleri oluşturan maddelerin belirlenmesinde her bir maddenin faktör yükünün ,40'ın üzerinde olması, farklı faktörlerdeki faktör yükü değeri arasında en az, 10 birim fark bulunması ve ortak faktör varyansının (communality) en az ,30 olması kriterleri dikkate alınmıştır.^[39] Bu kri-

[39] Bkz. Büyüköztürk, *Sosyal Bilimler İçin Veri Analizi El Kitabı*, 2011, 124-125.

terler çerçevesinde uygulanan AFA analizi sonucunda her ölçek için oluşan yapı ve değerler Tablo 7, 8, 9'da sunulmuş ve yorumlanmıştır.

Tablo 7: Lise Öğrencileri İçin Bilişsel Ahlaki Beceriler Ölçeği Açımlayıcı Faktör Analizi Sonuçları

(Bilişsel) Maddeler	Ortak Faktör Varyansı	1. Problem Çözme	2. Ahlaki Okuryazarlık	3. Yansıtıcı ve Öngörülü Düşünme	4. Perspektif Alma
B21	, 676	, 747	, 248	, 188	, 146
B23	, 498	, 672	, 069	, 116	, 169
B9	, 464	, 647	, 104	, 153	, 102
B22	, 578	, 613	, 300	, 264	, 205
B20	, 572	, 576	, 368	, 232	, 228
B8	, 434	, 537	, 146	, 329	, 126
B3	, 650	, 194	, 777	, 070	, 057
B1	, 654	, 168	, 771	, 134	, 118
B6	, 627	, 119	, 719	, 257	, 171
B10	, 495	, 229	, 624	, 185	, 137
B18	, 583	, 191	, 025	, 724	, 151
B17	, 596	, 257	, 098	, 714	, 105
B16	, 522	, 119	, 342	, 621	, 073
B15	, 540	, 256	, 271	, 538	, 334
B14	, 492	, 289	, 332	, 532	, 127
B25	, 705	, 246	, 013	, 121	, 794
B26	, 711	, 198	, 154	, 149	, 791
B24	, 592	, 133	, 274	, 183	, 683
Faktörün Öz Değeri		6, 778	1, 423	1, 166	1, 023
Faktörün Açıkladığı Varyans		16, 332	15, 769	13, 827	11, 797
Açıklanan Toplam Varyans		57, 725			

AFA analizleri sonucunda Lise Öğrencileri İçin Bilişsel Ahlaki Beceriler Ölçeği 18 maddeden oluşan dört boyutlu (Problem Çözme, Ahlaki Okuryazarlık, Yansıtıcı ve Öngörülü Düşünme, Perspektif Alma) bir yapı olarak yapılandırılmıştır. Madde analizinde güvenilirliği düşürdükleri için ölçekten çıkartılan üç maddeye (B2, B12 ve B4) ilave olarak faktör analizinde beş madde (B11, B19, B5, B7 ve B13) iki boyutta aldığı değerlerin farkı, 10'dan düşük olduğu için binişik madde gerekçesiyle; iki madde ise (B27 ve B28) faktör analizinde son boyutta (perspektif alma) yer almalarına karşın boyut içi madde analizinde boyutun Cronbach Alpha güvenilirlik değerini düşürdükleri için ölçekten çıkartılmıştır. AFA sonucu ortaya

çıkan 18 maddelik ölçeğin CA değeri ,900, açıkladığı varyans %57, 725 olarak gerçekleşmiştir. AFA sonuçları ortaya çıkan yapının geçerli ve güvenilir olduğunu göstermektedir.^[40]

Tablo 8: Lise Öğrencileri İçin Duyuşsal Ahlaki Beceriler Ölçeği Açımlayıcı Faktör Analizi Sonuçları

(Duyuşsal) Maddeler	Ortak Faktör Var-yansı	1. Empati	2. Özdenetim	3. Özfarkındalık
D2	, 808	, 864	, 186	, 165
D3	, 687	, 788	, 246	, 073
D1	, 711	, 783	, 114	, 292
D15	, 614	, 045	, 780	, 057
D13	, 606	, 010	, 742	, 235
D18	, 467	, 260	, 630	, 042
D19	, 411	, 326	, 552	-, 012
D20	, 424	, 334	, 521	, 205
D7	, 829	, 140	, 157	, 886
D8	, 796	, 238	, 106	, 853
Faktörün Öz Değeri		3, 883	1, 335	1, 134
Faktörün Açıkladığı Varyans		23, 437	22, 756	17, 326
Açıklanan Toplam Varyans		63, 519		

AFA analizleri sonucunda Lise Öğrencileri İçin Duyuşsal Ahlaki Beceriler Ölçeği 10 maddeden oluşan üç boyutlu (Empati, Özdenetim ve Özfarkındalık) olarak yapılandırılmıştır. Madde analizinde güvenilirlik değerini düşürdüğü için çıkartılan üç maddenin (D4, D16 ve D17) yanı sıra faktör analizinde üç madde (D21, D22 ve D14) faktör yükü, 40'ın altında kaldığı için, altı madde (D12, D5, D6, D11, D9 ve D10) dağıldıkları boyut içinde boyut içi güvenilirlik değerini düşürdükleri için ölçekten çıkartılmıştır. Sonuçta elde edilen on maddelik ölçeğin CA değeri ,819, açıkladığı varyans %63 ,519'dur. AFA sonuçları ortaya çıkan on maddelik yapının geçerli ve güvenilir olduğunu göstermektedir.^[41]

[40] Büyükoztürk, *Sosyal Bilimler İçin Veri Analizi El Kitabı*, 2011; Coşkun vd., *Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntemleri (SPSS Uygulamalı)*; Tavşancıl, *Tutumların Ölçülmesi ve SPSS ile Veri Analizi*.

[41] Büyükoztürk, *Sosyal Bilimler İçin Veri Analizi El Kitabı*, 2011; Coşkun vd., *Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntemleri (SPSS Uygulamalı)*; Tavşancıl, *Tutumların Ölçülmesi ve SPSS ile Veri Analizi*.

Tablo 9: Lise Öğrencileri İçin Sosyal-Davranışsal Ahlakî Beceriler Ölçeği Açıklayıcı Faktör Analizi Sonuçları

Sosyal-Davranışsal Maddeler	Ortak Faktör Varyansı	1. Ahlakî İletişim ve İlişki (Sosyal Beceriler)	2. Ahlakî Girişimcilik ve Organizasyon	3. Ahlakî İfade Becerisi	4. Görev Yönetimi ve Planlama
S4	, 559	, 699	, 131	, 203	, 108
S7	, 471	, 663	, 105	, 138	-, 040
S8	, 541	, 658	, 157	, 245	, 152
S20	, 490	, 650	, 224	, 075	, 111
219	, 583	, 640	, 208	-, 086	, 351
S18	, 543	, 630	, 041	, 022	, 379
S6	, 477	, 613	, 088	, 267	, 147
S10	, 678	, 127	, 785	, 194	, 083
S11	, 627	, 158	, 767	-, 014	, 112
S12	, 580	, 181	, 717	, 099	, 153
S9	, 477	, 170	, 638	, 175	, 104
S1	, 729	, 120	, 179	, 820	, 100
S2	, 772	, 236	, 148	, 813	, 182
S3	, 630	, 252	, 077	, 718	, 211
S15	, 575	, 174	-, 007	, 104	, 731
S17	, 606	, 368	, 176	, 099	, 655
S16	, 453	, 141	, 211	, 208	, 588
S14	, 452	-, 018	, 305	, 331	, 499
Faktörün Öz Değeri		6, 009	1, 650	1, 486	1, 095
Faktörün Açıkladığı Varyans		18, 825	13, 945	12, 814	11, 312
Açıklanan Toplam Varyans		56, 896			

AFA analizleri sonucunda Lise Öğrencileri İçin Sosyal-Davranışsal Ahlakî Beceriler Ölçeği 18 maddeden oluşan dört boyutlu (Ahlakî İletişim ve Sosyal Beceri, Ahlakî Girişimcilik ve Organizasyon, Ahlakî İfade Becerisi, Görev Yönetimi ve Planlama Becerisi) bir yapı olarak yapılandırılmıştır. Madde analizi sonucunda güvenilirliği düşürdükleri için ölçekten çıkartılan iki madde (S25 ve S13) dışında faktör analizinin ölçütlerini karşılamadığı için ölçekten çıkartılması gereken bir madde olmamıştır. Faktör analizinde tüm maddeler ,40 üstünde faktör yükü ile

boyutlara dağılmış ve binişik madde belirlenmemiştir. Ölçeğin CA değeri ,879; açıkladığı toplam varyans ise %56 ,896 olarak gerçekleşmiştir. AFA sonuçları ortaya çıkan yapının geçerli ve güvenilir olduğunu göstermektedir.^[42]

4. 2. Boyutlara Ait Güvenirlilik Değerleri

Lise Öğrencileri İçin Ahlaki Beceriler Envanterini oluşturan üç ölçeğin alt boyutlarına ilişkin madde analizi sonuçları aşağıdaki tablolarda sunulmuştur. Bilişsel Ahlaki Beceriler Ölçeğinin Problem Çözme alt boyutunun CA değeri ,812, Omega değeri ,814 olarak hesaplanmış olup doğrulanmış madde toplam korelasyonları ,489 ile ,699 arasında değişmektedir. Ahlaki Okuryazarlık boyutunun CA değeri ,792, Omega değeri ,795 olarak hesaplanmış olup doğrulanmış madde toplam korelasyonları ,533 ile ,642 arasında değişmektedir. Yansıtıcı ve Öngörülü Düşünme boyutunun CA değeri ,768, Omega değeri ,769 olarak hesaplanmış olup doğrulanmış madde toplam korelasyonları ,510 ile ,568 arasında değişmektedir. Perspektif Alma boyutunun CA değeri ,742, Omega değeri ,747 doğrulanmış madde toplam korelasyonları ,506 ile ,620 arasında hesaplanmıştır. Dört boyutun CA değerleri ve doğrulanmış madde toplam korelasyon değerleri ulaşılan yapının güvenilir olduğunu göstermektedir.^[43]

Tablo 10: Bilişsel Ahlaki Beceriler Ölçeğine Ait Faktörlerin Güvenirlilik Değerleri

Bilişsel Ahlaki Beceriler Ölçeğine Ait Faktörlerin Güvenirlilik Değerleri					
Faktör	Madde	Madde Silindiğinde Ölçek/Boyut Ortalaması	Madde Silindiğinde Ölçek Varyansı	Doğrulanmış Madde Toplam Korelasyonu	Madde Silindiğinde Cronbach Alpha Değeri
1. Problem Çözme	B21	18, 0407	12, 607	, 699	, 755
	B23	18, 2870	13, 470	, 504	, 798
	B8	17, 9704	13, 828	, 512	, 795
	B20	17, 9352	13, 126	, 622	, 772
	B22	18, 0185	12, 883	, 628	, 770
	B9	18, 4796	13, 400	, 489	, 802
Madde Sayısı: 6			Cronbach Alpha Değeri:, 812	McDonald Omega Değeri:, 814	

[42] Büyüköztürk, *Sosyal Bilimler İçin Veri Analizi El Kitabı*, 2011; Coşkun vd., *Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntemleri (SPSS Uygulamalı)*; Tavşancıl, *Tutumların Ölçülmesi ve SPSS ile Veri Analizi*.

[43] Büyüköztürk, *Sosyal Bilimler İçin Veri Analizi El Kitabı*, 2011, 171; Fatma Yeşim Karakoç -Levent Dönmez, “Ölçek Geliştirme Çalışmalarında Temel İlkeler”, *Tıp Eğitimi Dünyası* 13/40 (2014).

2. Ahlaki Okuryazarlık	B10	12, 6167	5, 057	, 533	, 774
	B6	12, 1685	4, 868	, 603	, 740
	B1	12, 0222	4, 630	, 642	, 720
	B3	12, 2315	4, 605	, 628	, 727
Madde Sayısı: 4			Cronbach Alpha Değeri:, 792	McDonald Omega Değeri:, 795	
3. Yansıtıcı ve Öngörülü Düşünme	B14	14, 7648	9, 423	, 542	, 725
	B15	14, 6833	8, 940	, 568	, 715
	B16	14, 9056	9, 229	, 516	, 733
	B17	14, 7407	9, 105	, 561	, 718
	B18	14, 9796	8, 885	, 510	, 737
Madde Sayısı: 5			Cronbach Alpha Değeri:, 768	McDonald Omega Değeri:, 769	
4. Perspektif Alma	B24	7, 5241	3, 489	, 506	, 726
	B25	7, 7815	3, 088	, 581	, 642
	B26	7, 5870	3, 286	, 620	, 598
Madde Sayısı: 3			Cronbach Alpha Değeri:, 742	McDonald Omega Değeri:, 747	
Ölçeğin Cronbach Alpha Değeri:, 900					

Lise Öğrencileri için Duyuşsal Ahlakî Beceriler Ölçeğinin Empati boyutunun CA değeri ,829 olarak hesaplanmıştır. Boyutta yer alan üç maddenin doğrulanmış madde toplam korelasyonları ,636 ile ,768 arasında değişmektedir. Özdenetim boyutunun CA değeri ,720, Omega değeri ,835, boyutu oluşturan beş maddenin doğrulanmış toplam korelasyonları ,435 ile ,502 arasında hesaplanmıştır. Özfarkındalık boyutunun CA değeri ,790, Omega değeri ,731, boyutu oluşturan maddelerin doğrulanmış toplam korelasyonları ,653 olarak hesaplanmıştır. Ölçeği oluşturan boyutların CA değerleri ve doğrulanmış madde toplam korelasyon değerleri, ulaşılan yapının güvenilir olduğunu göstermektedir.^[44]

^[44] Büyüköztürk, *Sosyal Bilimler İçin Veri Analizi El Kitabı*, 2011, 171; Karakoç -Dönmez, “Ölçek Geliştirme Çalışmalarında Temel İlkeler”.

Tablo 11: Duyuşsal Ahlaki Beceriler Ölçeğine Ait Faktörlerin Güvenilirlik Değerleri

Duyuşsal Ahlakî Beceriler Ölçeğine Ait Faktörlerin Güvenilirlik Değerleri					
Faktör	Madde	Madde Silindiğinde Ölçek/Boyut Ortalaması	Madde Silindiğinde Ölçek Varyansı	Doğrulanmış Madde Toplam Korelasyonu	Madde Silindiğinde Cronbach Alpa Değeri
1. Empati	D1	8, 0333	3, 220	, 665	, 786
	D2	8, 2963	2, 929	, 768	, 683
	D3	8, 3259	3, 085	, 636	, 818
Madde Sayısı: 3			Cronbach Alpha Değeri:, 829	McDonald Omega Değeri:, 835	
2. Özdenetim	D13	14, 0907	8, 977	, 498	, 664
	D15	14, 1926	8, 809	, 502	, 662
	D18	14, 2278	9, 134	, 494	, 666
	D19	14, 3741	9, 095	, 435	, 691
	D20	14, 2630	9, 604	, 465	, 678
Madde Sayısı: 5			Cronbach Alpha Değeri:, 720	McDonald Omega Değeri:, 721	
3. Öz farkındalık	D7	4, 0241	, 884	, 653	-
	D8	4, 0222	, 842	, 653	-
Madde Sayısı: 2			Cronbach Alpha Değeri:, 790	McDonald Omega Değeri: -	
Ölçeğin Cronbach Alpha Değeri:, 819					

Lise Öğrencileri için Sosyal-Davranışsal Ahlaki Beceriler Ölçeğinin Ahlaki İletişim ve İlişki boyutunun CA değeri ,824, Omega değeri ,824 olarak hesaplanmıştır. Boyutu oluşturan yedi maddenin madde toplam korelasyon değerleri ,506 ile ,615 arasında değişmektedir. Ahlaki Girişimcilik ve Organizasyon boyutunun CA değeri, 767, Omega değeri, 770; boyuta ait madde toplam korelasyonları ,503-,636 arasında gerçekleşmiştir. Ahlaki İfade Becerisi boyutunun CA değeri ,813, Omega değeri ,817; maddelere ait doğrulanmış madde toplam korelasyonları ,604-,740 arasındadır. Ölçeğin son boyutu olan Görev Yönetimi ve Planlamaya ait CA değeri ,667, Omega değeri ,679 olurken doğrulanmış madde toplam korelasyonları ,373 ile ,532 arasında değişmektedir. Ölçeği oluşturan boyutların CA değerleri ve doğrulanmış madde toplam korelasyon değerleri ulaşılan yapının güvenilir olduğunu göstermektedir.^[45]

^[45] Büyüköztürk, *Sosyal Bilimler İçin Veri Analizi El Kitabı*, 2011, 171; Karakoç -Dönmez, “Ölçek Geliştirme Çalışmalarında Temel İlkeler”.

Tablo 12: Sosyal-Davranışsal Ahlakî Beceriler Ölçeğine Ait Faktörlerin Güvenilirlik Değerleri

Sosyal Davranışsal Ahlakî Beceriler Ölçeğine Ait Faktörlerin Güvenilirlik Değerleri					
Faktör	Madde	Madde Silindiğinde Ölçek/Boyut Ortalaması	Madde Silindiğinde Ölçek Varyansı	Doğrulanmış Madde Toplam Korelasyonu	Madde Silindiğinde Cronbach Alpa Değeri
1. Ahlakî İletişim ve İlişki	S4	22, 1241	20, 955	, 615	, 793
	S6	22, 2407	21, 612	, 549	, 804
	S7	22, 4907	20, 863	, 506	, 812
	S8	22, 1704	21, 214	, 603	, 795
	S18	21, 8833	21, 283	, 566	, 801
	S19	22, 0167	20, 688	, 586	, 797
	S20	22, 2741	20, 374	, 562	, 802
Madde Sayısı: 7			Cronbach Alpha Değeri:, 824	McDonald Omega Değeri:, 824	
2. Ahlakî Girişimcilik ve Organizasyon	S9	9, 8148	7, 647	, 503	, 745
	S10	10, 1333	7, 058	, 636	, 677
	S11	10, 1685	6, 908	, 571	, 711
	S12	9, 9444	7, 218	, 565	, 713
Madde Sayısı: 4			Cronbach Alpha Değeri:, 767	McDonald Omega Değeri:, 770	
3. Ahlakî İfade Becerisi	S1	7, 6944	3, 166	, 657	, 755
	S2	7, 6352	3, 420	, 740	, 669
	S3	7, 7481	3, 684	, 604	, 802
Madde Sayısı: 3			Cronbach Alpha Değeri:, 813	McDonald Omega Değeri:, 817	
4. Görev Yönetimi ve Planlama	S14	10, 5630	6, 458	, 373	, 647
	S15	10, 2611	6, 071	, 402	, 630
	S16	10, 8574	5, 239	, 491	, 570
	S17	10, 4574	5, 484	, 532	, 543
Madde Sayısı: 4			Cronbach Alpha Değeri:, 667	McDonald Omega Değeri:, 679	
Ölçeğin Cronbach Alpha Değeri:, 879					

Bilişsel, duyuşsal ve sosyal-davranışsal ahlakî beceriler ölçeklerinin ayırt edilişini belirlemek amacıyla, toplam puanlara göre oluşturulan %27'lik alt ve üst grupların puanları bağımsız örneklem için t-testi ile karşılaştırılmıştır. Elde edilen bulgulara göre Bilişsel Ahlakî Beceriler Ölçeği için alt grup ($\bar{X} = 80, 34$) ile üst grup ($\bar{X} = 54, 41$) arasında anlamlı bir fark bulunmaktadır ($t = 31, 078; p < .001$).

Duyuşsal Ahlaki Beceriler Ölçeği için alt grup ($\bar{X} = 43, 27$) ile üst grup ($\bar{X} = 32, 40$) arasında anlamlı fark bulunmuştur ($t = 15, 888$; $p < .001$). Sosyal-Davranışsal Ahlaki Beceriler Ölçeği için alt grup ($\bar{X} = 77, 52$) ile üst grup ($\bar{X} = 50, 91$) arasında anlamlı fark tespit edilmiştir ($t = 31, 557$; $p < .001$). Bu sonuçlar, ölçeklerin yüksek ve düşük düzeyde ahlaki beceriye sahip bireyleri anlamlı biçimde ayırt edebildiğini göstermektedir.^[46]

Tablo 13: Alt ve Üst Gruplar t-Testi

Ölçek	Gruplar	$\bar{X}$	Ss	N	t	p
Bilişsel Ahlaki Beceriler Ölçeği	Üst Grup	80, 34	4, 540	140	31, 078	, 000
	Alt Grup	54, 41	8, 765	140		
Duyuşsal Ahlaki Beceriler Ölçeği	Üst Grup	43, 27	4, 244	140	15, 888	, 000
	Alt Grup	32, 40	6, 888	140		
Sosyal-Davranışsal Ahlaki Beceriler Ölçeği	Üst Grup	77, 52	5, 001	140	31, 557	, 000
	Alt Grup	50, 91	8, 635	140		

4. 3. Envanteri Oluşturan Ölçeklerin Boyutlar Arası Korelasyon Değerleri

Bir ölçekme aracını oluşturan faktörler arasında çok yüksek düzeyde ilişki bulunması ayırışma geçerliği sorununa, çok düşük korelasyon ise kuramsal bütünlük sorununa işaret eder. Bu nedenle faktörler arası korelasyon sonuçlarının orta düzeyde anlamlı olması beklenir. Envanteri oluşturan ölçeklerin faktörleri arasında yapılan Pearson Momentler Çarpımı sonucuna göre üç ölçeğin de boyutları arasında orta düzeyde anlamlı ilişki bulunmaktadır. Korelasyon sonuçları Tablo 14, Tablo 15 ve Tablo 16’da sunulmuş olup korelasyon anlamlılık değerlerinin ,300 ile ,700 arasında gerçekleşmesi alt bileşenler arasında çoklu bağıntı problemi bulunmadığını göstermektedir.^[47]

^[46] Darren George -Paul Mallery, *IBM SPSS Statistics 23 Step by Step: A Simple Guide and Reference* (Routledge, 2016); Peter Samuels -Mollie Gilchrist, “Independent Samples T-Test”, *Stats Tutor*, (2014).

^[47] Yavuz Akbulut, *Sosyal Bilimlerde SPSS Uygulamaları* (İstanbul: İdeal Kültür Yayınlar, 2010); Şener Büyüköztürk, *Sosyal Bilimler İçin Veri Analizi El Kitabı* (Ankara: Pegem Akademi, 2020).

Tablo 14: Bilişsel Ahlakî Beceriler Ölçeğine Ait Faktörlerin Ortalama, Standart Sapma ve Faktörler Arası Korelasyon Değerleri

	$\bar{X}$	SS	F1	F2	F3	F4
F1- Problem Çözme	3, 6244	, 71386	1			
F2- Ahlakî Okuryazarlık	4, 0866	, 70548	, 548**	1		
F3- Yansıtıcı ve Öngörülü Düşünme	3, 7037	, 73385	, 652**	, 540**	1	
F4- Perspektif Alma	3, 8154	, 85322	, 523**	, 401**	, 486**	1

** Korelasyon 0.01 düzeyinde anlamlıdır.

Tablo 15: Duyuşsal Ahlakî Beceriler Ölçeğine Ait Faktörlerin Ortalama, Standart Sapma ve Faktörler Arası Korelasyon Değerleri

	$\bar{X}$	SS	F1	F2	F3
F1- Empati	4, 1093	, 84198	1		
F2- Özdenetim	3, 5574	, 72998	, 474**	1	
F3- Öz farkındalık	4, 0231	, 84456	, 407**	, 340**	1

** Korelasyon 0.01 düzeyinde anlamlıdır.

Tablo 16: Sosyal-Davranışsal Ahlakî Beceriler Ölçeğine Ait Faktörlerin Ortalama, Standart Sapma ve Faktörler Arası Korelasyon Değerleri

	$\bar{X}$	SS	F1	F2	F3	F4
F1- Ahlakî İletişim ve İlişki	3, 6952	, 75278	1			
F2- Ahlakî Girişimcilik ve Organizasyon	3, 3384	, 86210	, 434**	1		
F3- Ahlakî İfade Becerisi	3, 8463	, 88462	, 446**	, 366**	1	
F4- Görev Yönetimi ve Planlama	3, 5116	, 76248	, 528**	, 428**	, 464**	1

** Korelasyon 0.01 düzeyinde anlamlıdır.

4. 4. Doğrulayıcı Faktör Analizi

Açımlayıcı Faktör Analizinin sonucunda 18, 10 ve 18 maddeden oluşan üç ölçeğin yapısının doğrulanması amacıyla her bir ölçek için 20 Şubat-15 Mart 2025 tarihleri arasında 420 lise öğrencisinden toplanan verilerle Doğrulayıcı Faktör Analizi (DFA) yapılmıştır. Yapısal eşitlik modellerinin bir türü olarak DFA, teorik yapının verilere uygunluğunu tespit etmek veya verilerin önceden tasarlanan bir faktör yapısına uygun olup olmadığını belirlemek için kullanılmaktadır.^[48] DFA analizinde maddelerin faktör yüklerini belirlemek ve model uygunluğuna dair göstergelere bakmak esastır. Belirlenen model, elde edilen verilerle test edilir ve modelin uyum iyiliği değerlendirilir. Modelin uyum indeksleri, faktör yükleri, t değerleri χ^2 değeri ve serbestlik derecesi gibi sonuçlar ayrıntılı olarak raporlanır.^[49]

Aşağıda ölçeklere dair Path diyagramlarında ölçeklerin yapısı ve maddelerin faktör yükleri, ardından model uygunluğunu değerlendirmede kullanılan Ki-Kare (X²), X²/df(sd), RMSEA, SRMR, GFI, CFI, ve NFI analizlerine ait değerler sunulmuştur^[50]

Bilişsel Ahlaki Beceriler Ölçeğine dair verilerin faktör analizine uygunluğu için KMO değeri, 964 ve Barlett ise, 001 olarak hesaplanmıştır. DFA için faktörlerin Cronbach Alpha güvenilirlik katsayıları: F1:, 907, F2:, 880, F3:, 911 ve F4:, 877 şeklindedir. DFA için toplam güvenilirlik ise tüm yapı için .964 olarak hesaplanmıştır. Bilişsel Ahlaki Becerileri Ölçeğindeki 18 maddenin Path diyagramı Şekil 1'de gösterilmektedir. Maddelerin faktör yükleri, 71 ile, 89 arasında değişmektedir. Literatürde faktör yükleri (regresyon katsayıları) için, 30 ve altının yorumlanamaz;, 45 üzerinin kabul edilebilir;, 55 üzerinin iyi;, 63 üzerinin çok iyi;, 71 ve üzerinin ise mükemmel değerler olduğu ifade edilmektedir.^[51] Bilişsel Ahlaki Beceriler Ölçeği için maddelerin AFA sonucunda konumladığı boyutlarda faktör yüklerinin yüksek, hata varyanslarının ise düşük olduğu görülmektedir.

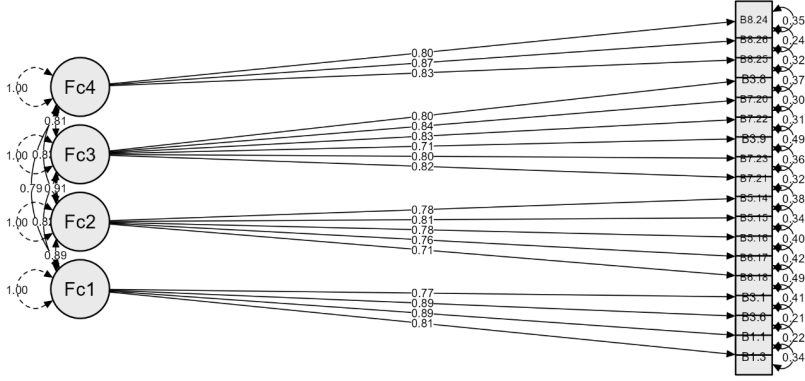
[48] Ünal Erkorkmaz vd., “Doğrulayıcı Faktör Analizi ve Uyum İndeksleri”, *Türkiye Klinikleri Journal of Medical Sciences* 33/1 (2013), 210-223; Mesut Karaman, “Keşfedici ve Doğrulayıcı Faktör Analizi: Kavramsal Bir Çalışma”, *Uluslararası İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi* 9/1 (2023), 47-63.

[49] Evci -Aylar, “Derleme: Ölçek Geliştirme Çalışmalarında Doğrulayıcı Faktör Analizinin Kullanımı”; Duygu Güngör, “Psikolojide Ölçme Araçlarının Geliştirilmesi ve Uyarlanması Kılavuzu”, *Türk Psikoloji Yazıları* 19/38 (2016), 104-112; Koyuncu -Kılıç, “Açımlayıcı ve Doğrulayıcı Faktör Analizlerinin Kullanımı: Bir Doküman İncelemesi”.

[50] Barbara G. Tabachnick -Linda S. Fidell, *Using Multivariate Statistics* (New Jersey: Pe-arson Education, 2013); M. Murat Yaşlıoğlu, “Sosyal Bilimlerde Faktör Analizi ve Geçerlilik: Keşfedici ve Doğrulayıcı Faktör Analizlerinin Kullanılması”, *İstanbul Üniversitesi İşletme Fakültesi Dergisi* 46/Özel Sayı (2017), 74-85.

[51] Tabachnick -Fidell, *Using Multivariate Statistics*.

Şekil 1: Lise Öğrencileri İçin Bilişsel Ahlakî Beceriler Ölçeği Doğrulamalı Faktör Analizi Plots

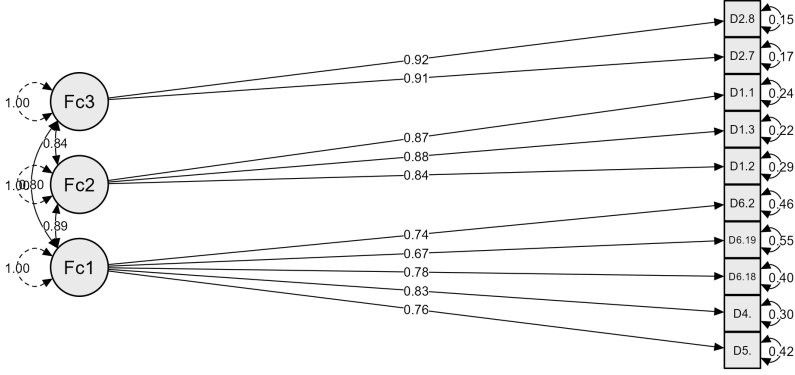
Ölçeklerin güvenirlik analizleri kapsamında her faktör için AVE (Açıklanan Ortalama Varyans) ve CR (Bileşik Güvenirlik) değerleri hesaplanmıştır.^[52] CR değerinin kabul edilebilir alt sınır değeri $\geq 0,70$; AVE değerinin ise kabul edilebilir alt sınır değeri $\geq 0,50$ olarak belirlenmiştir.^[53] Bilişsel boyutta 1. faktör için hesaplanan AVE değeri, 708, CR değeri, 906; 2. faktörün AVE değeri, 590; CR değeri, 878; 3. faktörün AVE değeri, 641, CR değeri, 914; 4. faktörün AVE değeri, 695, CR değeri ise, 872'dir. Bu değerler faktörlerin benzeşme geçerliğini sağladığını ve bileşik güvenirliklerinin yeterli düzeyde olduğunu göstermektedir.

Duyuşsal Ahlakî Beceriler Ölçeği için KMO değeri, 899, Barlett testi ise, 001'dir. DFA için faktörlerin Cronbach Alpha güvenirlik değerleri: F1:, 846, F2:, 842, F3:, 828 olarak hesaplanmıştır. Toplam güvenirlik ise tüm yapı için .921'dir. Şekil 2'de Duyuşsal Ahlakî Beceriler Ölçeğindeki 10 maddenin Path diyagramı görülmektedir. Diyagrama göre 10 maddenin faktör yükleri, 67 ile, 92 arasında değişmektedir. Duyuşsal Ahlakî Beceriler Ölçeği için maddelerin AFA sonucu öngörülen boyutlarda konumlanarak yüksek faktör yüklerine ve düşük hata varyanslarına sahip oldukları görülmektedir.

[52] Fuat Aydoğdu, "AVE ve CR Hesaplama Sistemi", *Fuat Aydoğdu Resmi Web Sitesi* (2023).

[53] Claes Fornell -David F. Larcker, "Structural Equation Models with Unobservable Variables and Measurement Error: Algebra and Statistics", *Journal of Marketing Research* 382-388 (01 Ağustos 1981).

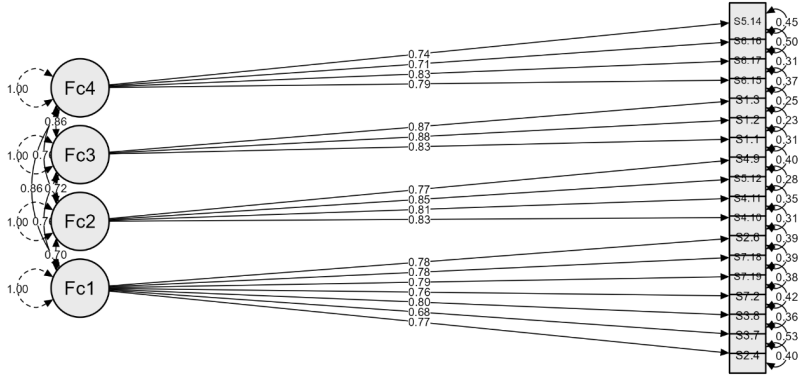
Şekil 2: Lise Öğrencileri İçin Duyuşsal Ahlaki Beceriler Ölçeği Doğrulayıcı Faktör Analizi Plots

Duyuşsal boyutta 1. faktörün AVE değeri ,605, CR değeri ,884; 2. faktörün AVE değeri ,745, CR değeri ,897; 3. faktörün AVE değeri ,837, CR değeri ise 0.911'dir. Bu değerler faktörlerin benzeşme geçerliğini sağladığını ve bileşik güvenilirliklerinin yeterli düzeyde olduğunu göstermektedir.

Sosyal-Davranışsal Ahlaki Beceriler Ölçeği için KMO: ,953 ve Barlett: ,001 olarak hesaplanmıştır. DFA için faktörlerin Cronbach Alphagüvenilirlik katsayıları: F1: ,908, F2: ,887, F3: ,893, F4: ,851'dir. Toplam güvenirlik ise tüm yapı için ,950 olarak hesaplanmıştır. Şekil 3'te Sosyal Davranışsal Ahlaki Beceriler Ölçeğindeki 18 maddenin Path diyagramı bulunmaktadır. Diyagrama göre ölçekteki 18 maddenin faktör yükleri ,68 ile ,88 arasında değişiklik göstermektedir. Sosyal Davranışsal Ahlaki Beceriler Ölçeği için maddelerin AFA sonucu öngörülen boyutlarda konumlanarak "çok iyi" ve "mükemmel" şekilde yorumlanacak faktör yükü değerlerine ve düşük hata varyanslarına sahip oldukları görülmektedir.

Şekil 3: Lise Öğrencileri İçin Sosyal Davranışlar Ahlaki Beceriler Ölçeği Doğrulayıcı Faktör Analizi Plots

Sosyal-davranışsal boyutta 1. faktörün AVE değeri, 587, CR değeri, 908; 2. faktörün AVE değeri, 665, CR değeri, 888; 3. faktörün AVE değeri 740, CR değeri, 895; 4. faktörün AVE değeri, 591, CR değeri ise, 852'dir. Bu değerler faktörlerin benzeşme geçerliğini sağladığını ve bileşik güvenirliklerinin yeterli düzeyde olduğunu göstermektedir.

DFA'da Path diyagramı, faktör yükleri ve hata varyanslarına bakılarak fikir edinilen yapılar hakkında daha sağlıklı kanaatler oluşturulması için uyum indekslerinin incelenmesi önerilmektedir. Bu bağlamda Tablo 17'de Envanteri oluşturan Bilişsel, Duyuşsal ve Sosyal Davranışsal Ahlaki Beceri Ölçeklerine ait uygunluk değerleri literatürdeki kabul edilebilir uyum ölçütleri ve mükemmel olarak değerlendirilen uyum ölçütleri ile birlikte verilmiştir.[54]

[54] Evci -Aylar, "Derleme: Ölçek Geliştirme Çalışmalarında Doğrulayıcı Faktör Analizinin Kullanımı"; Karaman, "Keşfedici ve Doğrulayıcı Faktör Analizi: Kavramsal Bir Çalışma"; Koyuncu -Kılıç, "Açımlayıcı ve Doğrulayıcı Faktör Analizlerinin Kullanımı: Bir Doküman İncelemesi"; Tabachnick -Fidell, *Using Multivariate Statistics*; Yaşhoğlu, "Sosyal Bilimlerde Faktör Analizi ve Geçerlilik: Keşfedici ve Doğrulayıcı Faktör Analizlerinin Kullanılması".

Tablo 17: Envanteri Oluşturan Ölçeklerin Uygunluk Değerleri

İncelenen Uyum İndeksleri	Mükemmel Uyum Ölçütleri	Kabul Edilebilir/İyi Uyum Ölçütleri	Bilişsel Ahlaki Beceriler Ölçeğinde Elde Edilen Değer	Duyuşsal Ahlaki Beceriler Ölçeğinde Elde Edilen Değer	Sosyal Davranışsal Ahlaki Beceriler Ölçeğinde Elde Edilen Değer
χ^2	, 05 < P < 1, 0	, 01 < P < , 05	, 001	, 001	, 001
CMIN/DF (χ^2/df)	0 < χ^2/sd < 3	3 < χ^2/sd < 5	478, 922/129: 3, 715	120, 191/32: 3, 755	568, 343/129: 4, 405
GFI	, 90 < GFI < 1, 00	, 85 < GFI < , 90	, 915	, 943	, 899
NFI	, 95 < NFI < 1, 00	, 90 < NFI < , 95	, 942	, 943	, 925
CFI	, 95 < CFI < 1, 00	, 90 < CFI < , 95	, 957	, 957	, 941
SRMR	, 00 < SRMR < , 05	05 < SRMR < , 95	, 034	, 038	, 041
RMSEA	, 00 < RMSEA < , 05	, 05 < RMSEA < , 08	, 068	, 068	, 076

DFA’da Ki-Kare (χ^2) değeri modelin uyumunu test etmek için kullanılmaktadır. Beklenen ve gözlenen kovaryans matrisleri arasındaki fark miktarını gösterir. Sıfıra yakın bir ki-kare değeri, beklenen ve gözlenen kovaryans matrisleri arasında çok az fark olduğunu gösterir.^[55] Bu değer örneklemin boyutundan etkilenmektedir ve örneklem arttıkça artar. Bu durumda χ^2/df oranına bakılması önerilmektedir ve bu oranın 5’ten küçük olması “iyi uyum göstergesi” olarak kabul edilir.^[56] GFI (Goodness of Fit Index) ise örnek büyüklüğüne daha az duyarlı olduğundan örneklem büyümesiyle Ki-Kare sonuçlarının yükselmesi sorununa çözüm olarak kullanılmaktadır.^[57] Tablo 17’deki değerlerden üç ölçek için χ^2 değerinin mükemmel uyum ölçütleri içerisinde olduğu, χ^2/sd değerinin kabul edilebilir ölçüde yer aldığı, GFI değerlerinin ise Bilişsel ve Duyuşsal Ahlaki Beceri ölçeklerinde mükemmel, Sosyal-Davranışsal Ahlaki Beceriler ölçeğinde ise kabul edilebilir ölçütlerde olduğu görülmektedir.

RMSEA (Root Mean Square Error of Approximation) ki-kare istatistiklerinin büyük örneklemli modelleri reddetme eğilimini düzeltmeye çalışan bir ölçüdür.

^[55] Diana D. Suhr, “Exploratory or Confirmatory Factor Analysis?”, *Statistics and Data Analysis* 1/31 (2006), 1-17.

^[56] Erkorkmaz vd., “Doğrulayıcı Faktör Analizi ve Uyum İndeksleri”.

^[57] Büyüköztürk, *Sosyal Bilimler İçin Veri Analizi El Kitabı*, 2011; Tabachnick -Fidell, *Using Multivariate Statistics*, 721; Yaşhoğlu, “Sosyal Bilimlerde Faktör Analizi ve Geçerlilik: Keşfedici ve Doğrulayıcı Faktör Analizlerinin Kullanılması”.

Önerilen model ile popülasyon kovaryans matrisi arasındaki tutarsızlığı analiz ederek örneklem büyüklüğü sorunlarını önler. RMSEA ,0, 05'e eşit veya daha küçükse çok iyi ,0, 05 ile 0, 08 arasında iyi ,0, 08 ile 0, 10 arasında vasat ve 0, 10'dan yüksekse kabul edilemez olarak kabul edilir.^[58] Tablo 17'de görüldüğü üzere üç ölçek için de RMSEA değeri iyi düzeydedir.

NFI (Normed Fit Index) önerilen modelin ki-kare değeri ile bağımsız modelin ki-kare değeri arasındaki uyumsuzluğu analiz eder. NFI genellikle negatif taraflıdır. 0, 95 veya daha büyükse çok iyi, 0, 9 ile 0, 95 arasında iyi, 0, 8 ile 0, 9 arasında kötü ve 0, 8'den küçükse çok kötü olarak kabul edilir. CFI (Comparative Fit Index) ise ki-kare testinde yer alan örneklem büyüklüğü ve NFI gibi sorunları göz önünde bulundurarak, veriler ile önerilen model arasındaki tutarsızlığı inceleyerek model uyumunu analiz eder. CFI değeri 0, 95 veya daha büyükse çok iyi, 0, 9 ile 0, 95 arasında iyi, 0, 8 ile 0, 9 arasında kötü ve 0, 8'den küçükse çok kötü olarak kabul edilir.^[59] Tablo 17'de NFI değerlerinin her üç ölçek için kabul edilebilir ölçütlerde olduğu, CFI değerlerinin Bilişsel ve Duyuşsal Ahlaki Beceri Ölçekleri için mükemmel uyumda olduğu Sosyal-Davranışsal ölçek için ise iyi uyum ölçütlerinde olduğu görülmektedir.

SRMR (Standardized Root Mean Square Residual) örneklemde standartlaştırılmış kök ortalama karelerinin örneklem farkını gösteren değerdir. SRMR değerinin 0.05'ten küçük olması mükemmel uyumu gösterir.^[60] Tablo 17'deki her üç ölçeğin mükemmel uyum düzeyinde SRMR değerlerine sahip olduğu görülmektedir.

SONUÇ VE DEĞERLENDİRME

Bu çalışmada lise öğrencilerinin ahlaki becerilerini ölçmeye yönelik beceri temelli değer eğitimi literatürünün oluşturduğu kuramsal çerçeveye dayanan, psikometrik açıdan doğrulanmış bir envanter geliştirmiştir. Ahlaki gelişim literatüründeki duyarlılık, yargı, motivasyon ve sosyal bir ortam içinde eylem boyutları temel alınarak oluşturulan envanter, açıklayıcı ve doğrulayıcı faktör analizleri sonucunda bilişsel, duyuşsal ve sosyal-davranışsal olmak üzere üç temel boyuttan oluşan geçerli ve güvenilir bir yapı sergilemiştir. Yapılan analizlerde bilişsel ahlaki beceriler ölçeğinin Cronbach Alpha değeri ,877 ve açıkladığı toplam varyans %51 ,21; duyuşsal ahlaki beceriler ölçeğinin Cronbach Alpha değeri ,883 ve açıkladığı toplam varyans %61 ,92; sosyal-davranışsal ahlaki beceriler ölçeğinin Cronbach Alpha değeri ,870 ve açıkladığı toplam varyans %54 ,25 olarak bulunmuştur. Doğrulayıcı faktör analizi sonuçları da ölçeklerin yapısal geçerliliğini doğrulamıştır.

[58] Vera Costa -Rui Sarmento, "Confirmatory Factor Analysis", *Arxiv*, (2019).

[59] Costa -Sarmento, "Confirmatory Factor Analysis"; Suhr, "Exploratory or Confirmatory Factor Analysis?"

[60] Tabachnick -Fidell, *Using Multivariate Statistics*, 725.

Envanteri oluşturan ilk ölçek olan Bilişsel Ahlaki Beceriler Ölçeği; problem çözme, ahlaki okuryazarlık, yansıtıcı ve öngörülü düşünme ile perspektif alma gibi üst düzey zihinsel becerileri değerler alanına uygulayabilmeye yönelik maddelerden oluşmaktadır. Bu boyut, öğrencilerin ahlaki ikilemler karşısında çok yönlü düşünebilme, muhtemel sonuçları öngörebilme ve farklı bakış açılarını dikkate alabilme kapasitelerini ölçmeyi amaçlamaktadır. Duyuşsal ahlaki beceriler boyutu empati, özdenetim ve öz-farkındalık gibi sosyal-duyuşsal becerileri içermekte olup öğrencilerin ahlaki kararları hayata geçirebilmek için ihtiyaç duyacakları duyuşsal motivasyonu oluşturma ve yönetmeye yönelik yetkinlikleri değerlendirmeye yöneliktir. Sosyal-davranışsal ahlaki beceriler boyutu ise ahlaki iletişim, girişimcilik, ifade becerisi ile görev yönetimi ve planlama gibi becerileri kapsamaktadır. Bu boyut, öğrencilerin ahlaki değerleri günlük yaşama aktarabilmek için ihtiyaç duyacakları kendini ifade edebilme, sorumluluk üstlenebilme ve iş birliği yapabilme gibi yeterliliklerini ölçmeyi hedeflemektedir.

Geliştirilen envanter, lise öğrencilerinin ahlaki gelişiminin çok boyutlu doğasını ortaya koyması bakımından önemlidir. Eğitimciler, bu ölçüm aracı yardımıyla öğrencilerin ahlaki becerilerini sistematik olarak değerlendirebilir, güçlü ve gelişime açık yönlerini belirleyebilir ve uygun öğretim stratejileri ile pedagojik müdahaleler geliştirebilirler. Böylece, değerler eğitiminin öğrencilerin bilişsel, duyuşsal ve davranışsal gelişimini bütüncül olarak desteklemesi sağlanabilir. Ahlaki gelişim ya da ahlak-değer eğitimi çalışmalarının verimliliğini ölçmeye yönelik çalışmalarda envanteri oluşturan üç ölçeğin birlikte kullanımı önerilmektedir. Zira envanterin kuramsal temeli ahlaki gelişim ya da bütüncül-beceri gelişimine yönelik bir değer eğitiminin üç ölçeğin ölçümlendiği alanların bileşkesinden meydana geldiği yönündedir. Ancak eğitim sürecinin özelliğine bağlı olarak ölçeklerin tekil olarak kullanımı da mümkündür. Örneğin sadece öğrencilerde bilişsel ahlaki becerileri geliştirmeye ve ölçmeye yönelik bir etkinlikte yalnızca Bilişsel Ahlaki Beceriler Ölçeği de kullanılabilir. Her üç ölçek de beşli Likert tipte hazırlanmış olup ölçekler ters madde içermemektedir.

Ayrıca, envanterden elde edilecek veriler araştırmacılar için de ahlaki gelişim alanında yeni çalışmalara kuramsal ve ölçme temelli katkı sunacaktır. Örneğin, farklı eğitim kademelerindeki öğrencilerin ahlaki becerilerinin incelenmesi, bu becerilerin çeşitli değişkenlerle ilişkisinin araştırılması veya ahlaki eğitim programlarının etkililiğinin değerlendirilmesi gibi konularda ileride yapılacak araştırmalara katkı verme potansiyeli taşımaktadır. Özellikle 2024 yılında yürürlüğe giren Türkiye Yüzyılı Maarif Modelinin esasını oluşturan beceri temelli öğretim programları ile uyumlu bir değerler eğitimi çalışmaları için envanterin önemli bir referans noktası oluşturduğu düşünülmektedir. Sonuç olarak, öğrencilerin ahlaki gelişimlerinin çok boyutlu doğasını yansıtan Lise Ahlaki Beceriler Envanteri eğitimcilere ve araştırmacılara önemli katkılar sağlayacaktır.

Etik Beyanı:

Araştırma için Sakarya Üniversitesi Sosyal ve Beşerî bilimler Etik Kurulundan (tarih: 11.09.2023 sayı: E-61923333-050.99-280883) ve Millî Eğitim Bakanlığı Strateji Geliştirme Başkanlığı'ndan (tarih: 11.10.2023, tarih: E-49614598-605.01-86827072) etik ve resmi izinler alınmıştır.

Yazar Katkı Oranları

Çalışmanın Tasarlanması (Design of Study): HM(%60), KC(%20),ÖA(%20)

Veri Toplanması (Data Acquisition): HM(%60), KC(%20),ÖA(%20)

Veri Analizi (Data Analysis): HM(%60), KC(%20),ÖA(%20)

Makalenin Yazımı (Writing Up): HM(%60), KC(%20),ÖA(%20)

Makalenin Gönderimi ve Revizyonu (Submission and Revision):HM(%50), KC(%25),ÖA(%25)

KAYNAKÇA

- Akbulut, Yavuz. *Sosyal Bilimlerde SPSS Uygulamaları*. İstanbul: İdeal Kültür Yayınlar, 2010.
- Aşkar, Petek -Altun, Arif. "K-12 Beceriler Çerçevesi: Türkiye Bütüncül Modeli Üzerine Bir Çalışma". *Millî Eğitim Dergisi* 52/1 (25 Aralık 2023), 925-940. <https://doi.org/10.37669/milliegitim.1308740>
- Aydoğdu, Fuat. "AVE ve CR Hesaplama Sistemi". *Fuat Aydoğdu Resmi Web Sitesi*. 2023. Erişim 29 Mart 2026. <https://fuataydogdu.com/avecr>
- Bandura, Albert. *Social Learning Theory*. New Jersey: Englewood Cliffs, 1977. <https://journals.sagepub.com/doi/10.1177/105960117700200317>
- Bottery, Mike. "Book Reviews". *Educational Management & Administration* 28/2 (01 Nisan 2000). <https://doi.org/10.1177/0263211X000282010>
- Büyüköztürk, Şener. *Sosyal Bilimler İçin Veri Analizi El Kitabı*. Ankara: Pegem, 15. Basım, 2011.
- Büyüköztürk, Şener. *Sosyal Bilimler İçin Veri Analizi El Kitabı*. Ankara: Pegem Akademi, 28. Basım, 2020.
- Costa, Vera -Sarmiento, Rui. "Confirmatory Factor Analysis". *Arxiv*. <https://doi.org/10.48550/arXiv.1905.05598>
- Coşkun, Recai vd. *Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntemleri (SPSS Uygulamalı)*. Sakarya: Sakarya Kitabevi, 2015.
- Değer, Mehmet. "Sosyal Öğrenme Kuramı". *Eğitim Psikolojisi*. ed. İbrahim Yıldırım. 469-484. Ankara: Anı Yayıncılık, 2013.
- Dilmaç, Bülent. *Fen Lisesi Öğrencilerine İnsani Değerler Eğitimin Verilmesi ve İnsani Değerler Ölçeği ile Sinanması*. Konya: Selçuk Üniversitesi, Doktora Tezi, 2007.
- Erkorkmaz, Ünal vd. "Doğrulamalı Faktör Analizi ve Uyum İndeksleri". *Türkiye Klinikleri Journal of Medical Sciences* 33/1 (2013), 210-223.
- Evci, Nagihan -Aylar, Faruk. "Derleme: Ölçek Geliştirme Çalışmalarında Doğrulamalı Faktör Analizinin Kullanımı". *Sosyal Bilimler Dergisi* 4/10 (2017), 389-412.
- Fornell, Claes -Larcker, David F. "Structural Equation Models with Unobservable Variables and Measurement Error: Algebra and Statistics". *Journal of Marketing Research* 382-388 (01 Ağustos 1981). <https://journals.sagepub.com/doi/10.1177/002224378101800313>
- George, Darren -Mallery, Paul. *IBM SPSS Statistics 23 Step by Step: A Simple Guide and Reference*. Routledge, 14. Basım, 2016.

- Güneş, Firdevs. “Öğrencilerin Düşünce Becerilerini Geliştirme”. *TÜBAR* 32 (2012), 127-146.
- Güngör, Duygu. “Psikolojide Ölçme Araçlarının Geliştirilmesi ve Uyarlanması Kılavuzu”. *Türk Psikoloji Yazıları* 19/38 (2016), 104-112.
- Hersh, B. “The Paradox of Social Information Processing Theory”. *The International Journal of Science in Society* 3/1 (2012), 53-74. <https://doi.org/10.18848/1836-6236/cgp/v03i01/51305>
- Karakoç, Fatma Yeşim -Dönmez, Levent. “Ölçek Geliştirme Çalışmalarında Temel İlkeler”. *Tıp Eğitimi Dünyası* 13/40 (2014).
- Karaman, Mesut. “Keşfedici ve Doğrulayıcı Faktör Analizi: Kavramsal Bir Çalışma”. *Uluslararası İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi* 9/1 (2023), 47-63.
- Kılıç, Selim. “Örnekleme Yöntemleri”. *Journal of Mood Disorders* 3/1 (01 Ocak 2013), 44-46. <https://doi.org/10.5455/jmood.20130325011730>
- Kolaşınlı, Işıl Betül -Ömeroglu, Esra. “Okul Öncesi Öğretmenlerinin Çocukların Sosyal Bilgiyi İşleme Süreçlerine Yönelik Görüşlerinin İncelenmesi”. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi* 24/3 (30 Temmuz 2025), 1234-1250. <https://doi.org/10.17755/esosder.1644684>
- Koyuncu, İlhan -Kılıç, Abdullah Faruk. “Açımlayıcı ve Doğrulayıcı Faktör Analizlerinin Kullanımı: Bir Doküman İncelemesi”. *Eğitim ve Bilim* 44/198 (2019), 361-388.
- LePage, Pamela vd. “Comparing Teachers’ Views on Morality and Moral Education, a Comparative Study in Turkey and the United States”. *Teaching and Teacher Education* 27/2 (2011), 366-375. <https://doi.org/10.1016/j.tate.2010.09.005>
- MEB. 21. Yüzyıl Becerileri ve Değerlere Yönelik Araştırma Raporu. Ankara: Milli Eğitim Bakanlığı, 2023.
- MEB. K-12 Beceriler Çerçevesi: Türkiye Bütüncül Modeli. Ankara: Milli Eğitim Bakanlığı, 2023.
- MEB. Türkiye Yüzyılı Maarif Modeli Öğretim Programları Ortak Metni. Ankara: MEB Yayınları, 2025.
- MEB. Türkiye’nin Geleceği için Özgün Bir Tasarım: Türkiye Yüzyılı Maarif Modeli. Ankara: Milli Eğitim Bakanlığı, 2025.
- Meydan, Hasan. “Bir Beceri Olarak Ahlak ve Eğitimi: Ahlaki Gelişim Kuramlarına Dayalı Bir İnceleme”. *İlahiyat Tetkikleri Dergisi* 1/55 (30 Haziran 2021), 445-471. <https://doi.org/10.29288/ilted.890349>
- Meydan, Hasan vd. “Değer Eğitiminde İşe Koşulacak Beceriler: Uzman Görüşüne Dayalı Bir İhtiyaç Analizi”. *Eskiye* 1/54 (30 Eylül 2024), 1485-1512. <https://doi.org/10.37697/eskiye.1462967>
- Meydan, Hasan vd. “Değer Eğitiminde İşe Koşulacak Becerilerin Delphi Tekniği ile Belirlenmesi: Bir Model Önerisi”. *Hitit İlahiyat Dergisi* 23/2 (30 Aralık 2024), 656-684. <https://doi.org/10.14395/hid.1511197>
- Meydan, Hasan - Ayas, Tuncay - Algül, Özge - Cevherli, Kübra - Söylemez, Yusuf Asım. “Ortaokul Öğrencileri İçin Ahlaki Beceriler Envanterinin Geliştirilmesi: Geçerlilik Ve Güvenilirlik Çalışması”. *Bilimname*. 54 (October 1, 2025): 261-284. <https://doi.org/10.28949/bilimname.1688406>.
- Narvaez, Darcia. “Integrative Ethical Education”. *Handbook of Moral Development*. ed. M. Killen -J. G. Smetana. 703-732. Mahwah, NJ, US: Lawrence Erlbaum Associates Publishers, 2006.
- Narvaez, Darcia. “Moral Text Comprehension: Implications for Education and Research”. *Journal of Moral Education* 30/1 (01 Mart 2001), 43-54. <https://doi.org/10.1080/03057240120033802>
- OECD. *Better Skills, Better Jobs, Better Lives*. Paris: OECD Publishing, 2012. https://www.oecd.org/en/publications/better-skills-better-jobs-better-lives_9789264177338-en.html
- OECD. *The Future of Education and Skills: Education 2030*. Paris: OECD Publishing, 2018. <https://www.oecd.org/education/2030-project/>
- Osbeck, Christina vd. “Possible Competences to Be Aimed at in Ethics Education – Ethical Competences Highlighted in Educational Research Journals”. *Journal of Beliefs & Values* 39/2 (03 Nisan 2018), 195-208.
- Rest, James. R. *Moral Development Advances in Research and Theory*. New York: Praeger, 1986. <https://www.scirp.org/reference/referencespapers?referenceid=3100415>
- Samuels, Peter -Gilchrist, Mollie. “Independent Samples T-Test”. *Stats Tutor*. https://www.researchgate.net/publication/274635481_Independent_Samples_t-test
- Sarıçam, Hakan vd. “Ahlaki Değer Ölçeğinin Türkçe uyarlanması ve Psikometrik Özellikleri”. *Kafkasya Üniversiteler Birliği Uluslararası Ağrı Sosyal Bilimler Kongresi Kitabı*. 221-227. Ağrı: İbrahim Çeçen Üniversitesi Yayınları, 2013.
- Suhr, Diana D. “Exploratory or Confirmatory Factor Analysis?” *Statistics and Data Analysis* 1/31 (2006), 1-17.

- Tabachnick, Barbara G. -Fidell, Linda S. *Using Multivariate Statistics*. New Jersey: Pe-arson Education, 6. Basım, 2013.
- Tavşancıl, Ezel. *Tutumların Ölçülmesi ve SPSS ile Veri Analizi*. Ankara: Nobel, 2002. <https://www.nadirkitap.com/tutumlarin-olculmesi-ve-spss-ile-veri-analizi-ezel-tavsancil-kitap31532700.html>
- UNESCO. *Global Framework of Transferable Skills*. Paris: UNESCO, 2016.
- UNESCO. *Youth and Skills: Putting Education to Work (EFA Global Monitoring Report 2012)*. Paris: UNESCO Publishing, 2012.
- UNICEF. *Global Framework on Transferable Skills*. New York: UNICEF, 2019.
- Uygun, Selçuk -Engin, Gizem. “Temel Demokratik değerler Ölçeği: Bir Ölçek Geliştirme Çalışması”. *Turkish Studies* 9/5 (2014), 2021-2031.
- Yaşlıoğlu, M. Murat. “Sosyal Bilimlerde Faktör Analizi ve Geçerlilik: Keşfedici ve Doğrulayıcı Faktör Analizlerinin Kullanılması”. *İstanbul Üniversitesi İşletme Fakültesi Dergisi* 46/Özel Sayı (2017), 74-85.
- Zygmunt, Conrad -Smith, Mario R. “Robust Factor Analysis in the Presence of Normality Violations, Missing Data, and Outliers: Empirical Questions and Possible Solutions”. *Tutorials in Quantitative Methods for Psychology* 10/1 (01 Nisan 2014), 40-55.